

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1995
АВГУСТ
12
Зунайхүүтхарагшанхонин
барын 17
СУББОТО
гаратай 7
№150 (19244)
Газетын сэл
хэлсээтэ.

Үглөөдэр—Барилгашанай үдэр

Мүнөөдэрэй шухала ясуудал

ҮРЕЭЛЭЙ ҮЗҮҮРТЭ—ТО НОН

2

байхада, дайралдаа гэжээбди.

Манай поезд республика соогоо нилээн суутай барилгын эмхит юм. Улаан-Үдэн аэропортын шэнэ байрлан, Октябрьска районий 40-дэхи квартал бүхэдэнь, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлүүдэй завод, Буркоопсоюзай, номой байшангай гэрнүүдье, бусад олон объектуудые бодхоого. Буряад Республикын габыята барилгашан Н.Д.Кавалык түрүүтэй бригадын ажалай заншалнууд, туримууд мүнөө болотор үргэлжэлээр юм.

Мүнүн хангай бин байгаа наа, ажалай бүтээсэ урданайхиба огто дутахагүй нэн. Жэһгээлбэл, шухуушадан оодхоонон гэртэ ороод, 2 харын хангада догоодын хүүдэлмэри хээд гараха ариганбди. Тээд олон ушарга сонхын мөжө, үүдэ, хирөөдэмэл материалнууд гэхэнэлэн, саг соогоо асарагдангүй, ядалданабди.

Мүнөө поездыннай коллектив "Энергетик" хууринда 83 байртай гэр, түмэр замай колледжийн хамтын байра, АВРЗ-гэй электромашинна корпусо залгалаа гэхэ мэтын объектуудые барина. Ная коммерческэ "Альфа" фирмэдэ магазинтай гэр барижа үгөөбди.

Г.И.Лосковой хүтэлбэрилдэг манай модошо дархашуулай бригада 34 хүнөө бүридэнэ. Тэй хахадын—залуушуул. Хуу хамтын байрлануудта байна. Нарын 50 мянган түхэриг түлдэг. Олонхины айл бүлэ болонхой, хүүгэдтэй, хамгадынь ажалгүй. Ехэл ядалдана.

"Гуталгүй гуталшан" гэдэгтэл 10-15 жэлэй туршада хүдэлөөд, байра абаагүйшүүд олон. Жэһгээлбэл, бригадирнай Г.И.Лосков Галина Фадеевна хамгангатаа хотоулан 20 гаран жэлэй туршада барилгада хүдэлдэг юм. Хоёр таһалгатай уртахан гэртэй. Хоёр хүүгэдтэй. "Байрыемнай үргэдэхэбди гээ нэмнай",—гээд хүтэлбэрилдэгшэдтэ хандахадань, урагша аонагүй. "Дэлгүүрэй саг гэжэ мэдээл. Худалдажа абаха наа, абыт"—гэхэ юм.

Тийхэдэнь барилгада огто хабаагүй, хүтэлбэрин газарта ноёной приемиодо хуудаг басанан 3 таһалгатай гэр соо орожо налайшаха. "Гартаа тоохо халдажа үзөөгүй гэрэ басагыс нимэ гэртэ орохохоонь урид манай шабар-холисо соо зууралдуулжа, носилка зоолгэжэ үзүүхэ байгаа",—гэдэжэ шитукатур-шэрдэгшэднай хэлсэжэ байгаа нэн. Эдгээрые, тэрэ тоодо дээдэ гарай шитукатур-шэрдэгшэ Галина Фадеевнае ойлгохоор даа. Үнэн зүб гэжэ нэмэной олон ушарга сэхигдэдэггүй ха юм.

Тээд барилгашаднай ходоодоо ингэжэ урмала хухаранги байдаггүй. Шэнэ гэр тушаахада, доосоого эжлүүдгүй баярлахан даа. "Эзэдыннэ энэ гэр соо амгалан найхан, жаргажа нуугт а",— гэжэ үрээхэн.

Миний ханахада, барилгашад гэжэ буянтай хэрэг үйлэддэг. Хүрэй наһаараа ажанууха гэр хадаа пангин гуламта, үйлэдбэрин, социальна барилгануудынь арадтаа аша туһатай үүргэтэй гэжээ.

Мүнөө Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадагшадга 92 байртай табан дэбхэр гэр хиринсээр баридабди. "Г" үзэгтэй түхэлтэй энэ гэрэй нэгдэхн блатынш нулуушад дүүргээд, бидэндэ тушаагаа.

Агуу Илалтын 50 жэлэй оттой дашарамдуулан захалагданан энэ гэрэ октябрь нарада гүйсэд ашаалагдаа тушаахабди. Эндэ байртай болохо хэдэн дайнай ветеранууд эрэгжэ, забарлалай үедэ бидэнтэй хоорондоо ошоно нэн.

"Та, барилгашад булганнаа шухаг, сэнгэй юмэ хэжэ байнат. Түхын түрүүндэ байра хэрэгтэй ха юм даа. Энэ гэртэ орохоодоо, тандаа баяр хүргэжэ, барилгашан солобо дурдуулжа, элүүр энхэ, жаргалтай ябахыетнай хүсээбди",—гээ нэн.

Ингэжэ хэлэхэдэнь, зосоом уудархадал гэжэ, ажанидарал, ами наһан тухай гансал найн талаһаа бодохо дуран хуруо нэн. "Үрээлэй үзүүртэ—тоһон" гэжэ дэми хэлсэдэггүй ёһотой.

Ю. БОЛДОХОНОВ,

барилга-хабсаралгын 397-дохи поездын модошо дархан.

"БУРЯД ҮНЭН"-96

ЗАХИЛ ХЭЛГЫН ШЭНЭ ГУРИМУУД

Хүндэтэ уншагшад!

Буряад Республикын Федеральна почтын хэлхээ холбооний управлени республикын хониуудай редакцинуудтай хэлсэжэ, 1996 оной түрүүшын хахадтай захиалыс байгша оной августын 15-наа эхилхэ гэжэ шийдэбэ.

1995 оной хоёрдохн хахадта захил хэлгын сэнгүүдые 20-25 процентээр доошолуулан байгаабди. Тийхэдэ бүхы захил хэлгэдэй 60 процентнь хүнгэлэлтэтэй сэнгээр, түрүүшын харын туршада дуратай газетэнүүдэ захиалан юм. Энэ дүршилэе хараада абан, 1996 оной түрүүшын хахадта захилай сэнгүүдые мүн лэ хэдэн хүнгэлэлтэнүүдтэйгэрт тогтоохо гэжэ шийдэһэн байнабди.

"Буряд үнэн" хониин 1995 оной августын 15-наа сэнгэбрийн 1 болотор захилай оорингоо/каталожно/сэпгыс 30 процентээр доошолуула. Сэнгэбрийн 1-нээ октябрийн 1 болотор—20 процент, октябрийн 1-нээ ноябрь болотор—10 процент доогуур байха.

"Буряд үнэн" хониной редакцинь үүсхэлээр инваидуудта, олонхүүгэдтэй гэр бүлэнүүдтэ, пенсионернүүдтэ, хүүдөгтэй уншагшадта захил хэлгын бүхы болзор соо газетын каталожно сэнгэй хахадынь түлэхөөр хүнгэлэлтэтэй захил соносхондоно. Дээрэ дурсагданан зон августын 15-наа сэнгэбрийн 1 болотор 6 харын захил хэжэ үрдэ наа, хотодо—33450 түхэриг, хүдөөдэ—34410 түхэриг түлэхэ болдоно. 1 харын, 3 харын захил хэгдэбэл, хүнгэлэлтэ байхагүй. Харин захилай дүүрэн сэн хотодо—53220 түхэриг, хүдөөдэ—54550 түхэриг байха юм.

Иихэдэ хотынхидынь, хүүдөгтэйхидынь нилээн мүнгээс алмаха аргатай болон. Энэ аргаяа хэрэглэн, дуратай "Буряд үнэн" хониноо эдэбхитэйгээр захила байһандатнай найданабди.

Почтын талаһаа мүн лэ хүнгэлэлтэнүүд тогтоогдонхой. Уншагшадтай эртээһнээ захил хэжэрхөө наань, манай хүүдэлмэридэ нилээн хүнгэн боложо үгэхэ байна. Юулдэб гэхэдэ, урдандаа захил хэлгын

эгээл хүүлшын үдэрнүүдтэ тон олоһон почтодо ерээд, газетэ, журнал захилаяа хүсэдэг нэн. Манай хүүдэлмэрилэгшэдтэ ехэл хэсүү байгаа. Мүнөө шэнэ гуримаар захил хэгдэжэ эхилхэдэ, алишье талада аша туһатай, таатай болохо гэжэ ханагдана.

1995 оной хоёрдохн хахадта республикын "Буряд үнэн" хэблэдэ—4041 хүн, "Бурятия" хонииндо—5542 хүн захил хээ нэн. Энэ ехэл голхоролтой, бага дүн гэжэнь. Үсөөн эмхи зургаануудай эдэ газетэнүүдые захидаг байһаниинь гайхамаар. Харин эдэл хониуудта бүхы нэнэ Хуулинууд, Президентын болон Правительствоын, Арадай Хуулины "Зарлигууд, тогтоолнууд, хэрэгтэй шухаг мэдээсэлнүүд толилогдонно бшуу.

Буряад хэлэн дээрэ хэрэглэгдэхэ учебнигүүд болон номуудай үсөөн байһыс хараада абан, "Буряд үнэн" газетыс гүрэл хэлэнэй хэсээлнүүдтэ хэрэглэмээр гэжэ ханагдана. Хургуули бүхэндэ шахуу буряад хэлэ шуудалдаг нэн хадань н у р г у у л и н у у д а й хүтэлбэрилэгшэд "Буряд үнэни" заабол захила ёһотой.

Сагай хүшэр болохо тума олон зомнай дуратай газетэ, журналнуудаа захила абаха аргагүй боложо байна. П р е д п р и я т и н у у д а й, профсоюзай эмхинүүдэй х ү т э л б э р и л э г ш э д ! Коллективийн гээшүүдтэй түлөө ханаагаа зободог байбал, захиалынь кредитээр, хүүдэ салн сооһоонь даража абахаар эмхидхэхэ аргатай. Хэрбээ иимэ үүсхэл гаргаа наангай, манай хүүдэлмэрилэгшэд таанадай коллективүүдтэ ошоод, захиалыетнай абаха байна.

Хүүдөө нютагуудта урид байһан "Новости" АО-гой киоскууд хаагданхай. Почтын хэлхээ холбооний таһагуудта республикын газетэнүүдые худалдажа абаха аргатай гэжэ хүндэтэ уншагшадта дуулаганабди.

1996 оной түрүүшын хахадтай хүнгэлэлтэтэй захил августын 15-наа эхилхэнь. "Буряд үнэнөө" эдэбхитэйгээр захиал, нүхэд!

С. БОХОЕВА,

РРПА-гай захилай таһагай начальник.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ

2-дохи нюурта. "Үглоодэр-Барилгашанай үдэр"-суглаулбарни.

3-дахн нюурта. "Мүнөөдэр-Бүхэроссин физкультурингай үдэр"-суглаулбарни.

4-5-дахн нюурнуудта. "Толи".

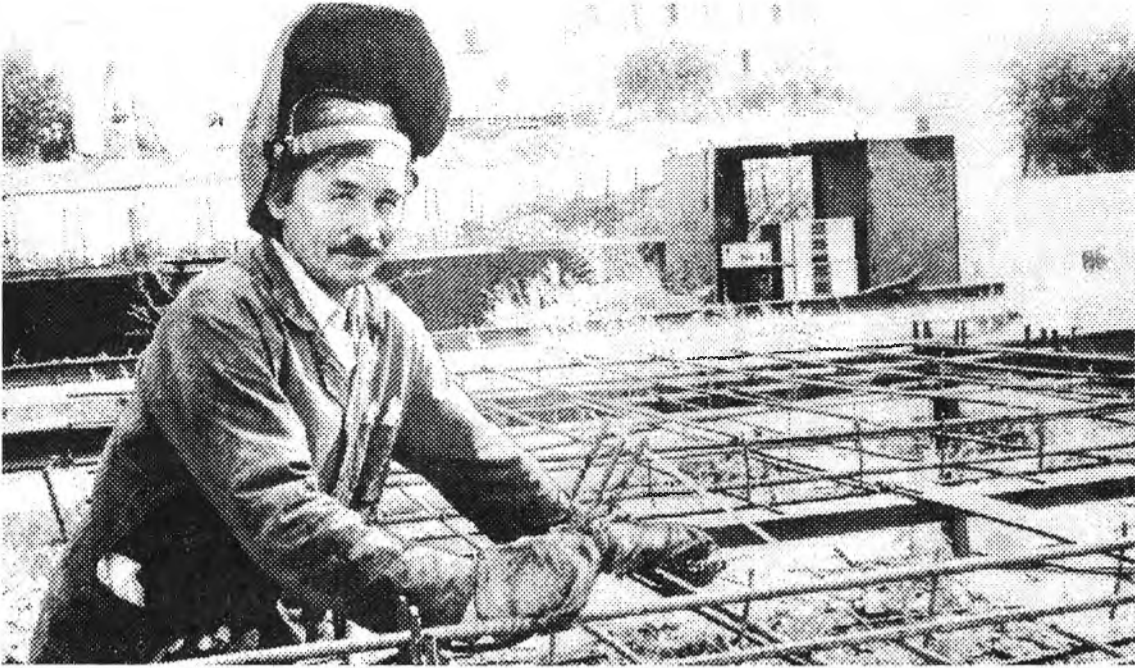
6-7-дохи нюурнуудта. "Байгал шадарай нютагуудта"-амаралтын үдэрэй тусхай хууданай.

8-дахн нюурта. Спорт. Элүүр энхын булан.

Үглөөдэр—Барилгашанай үдэр

СУГЛУУЛҮН АН МҮНГӨӨР

Анхандаа гэр барилгын комбинадайд хүдэлмэрийн хүтээгдэхүүн байсан В.А.Жигимонт "Монолитстрой" гэгээн компанийн үйлдвэрлэлтэй байгуулаад, мүнөө гэр байрын томо комплексийн захаланхай.

Захил хэгшэд /предприяти, эмхинүүд, хүн зон/ энэ барилгын мүнгээ уридан оруулаа. 7 дабхартай томо гэрэй нэгдэхийн тулд хуури табигдаад, ханануудын бодхоогдожо эхилээ. Тус комплекс хэмжээн ямар бэ гээл, табан дабхартай 15 гэрэй зэргэ таби болохо юм.

Дүршэл ехэтэй, хорёод жэлэй туршада барилгада хүдэлмэрийн зонтой хоорэдэхэдэ, ямаршые түгшүүрилтэй сагта зогсоогдохо ёһогүй гэжэ эдэнэр тоолоно. "Хүн зонһоошлые фирмэ, бүлгэмүүдһэшые хаань, мүнгэ суглуулжа хүдэлмэрийн аргагүй болоо", — гэжэ электро-хабсаргагшадайд Н.П.Румянцев хэлээ һэн.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: бригадир Н.П.Румянцев, бетонщигууд Валерий Беляев, В.Дубровин, С.БАЛДУЕВ

ХИНАХА, ГУРИМШУУЛХА ҮҮРГЭТЭЙ

КОРР.: Слава Михайлович, бюджетнэ һомололгын тон ахир болоод, засагай дээдын зургаануудай зүгһөө коллективүдые хүтэлбэрилгын болуулагдаад байһан сагта министерствын мүнөөнэй үүргэ ямар гээшэб?

С.М.: Нэгдэхээр гээл, министерство техниксэ болон градо-барилгын ниитэ нэгэн политика ябуулаха зэргэтэй. Хоёрдохор хадаа, барилгын шанар хиналта дороо байлганабди. Илангаяа газарай хүдэлхэдэ, халан хандархайгүйгоор, бүхөөр, найдамтайгаар бариха хэрэгтэ онсо анхарнабди. Барилга хэгшэдтэ лиценз-зүбшөөл үгэхэ, хангын материалнуудыг үйлдвэрлэлтэй гуримшуулаха гэхэһээ эхилээд тоолобол, ажал ябуулгамнай үргэншые, нүдоотэйшые байха.

Дэлгүүрэй үедэ халбари хүгжөөлгын шэнэ арга гуримнуудыг бэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ ойлгосотой. Мүнгэ хубаарилгад, захиралта үгөөд һуудгар сагнай ошон ошоо.

КОРР.: Хубаарилха мүнгэншые тэдэ зэргэ ааб даа...

С.М.: Юрэхыдоо, барилгын федеральна программаар 1995 ондо үгтэхээр хараалагдаһан мүнгэнһөө гансашые түхэриг жэлэй эхинһээ ороогүй. Албанһаа табигдаһан сэрэгэй алба хаагшада, хойто зүгэй районуудта хүдэлөөд, нүүжэ эрэгшэдтэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветерануудта, үсөөн тоото үндэһэ яһатанда /эвенкиүүдтэ/ гэр байра барихада мүнгэн түбэй ёһоор һомологдохо байгаа. Социальна зарим объектнуудыг, онсолбол, олон шэглэлтэй хүүгэдэй больница, Северо-байкальск хотын больница, инвалидуудай гэр барилгада, Муйскын райондо хуушаран, мууданан гэр байра задалалгада дээрһээ эльгээгдэһэн мүнгэн гаргашалагдахаар хараалагдаһан юм.

КОРР.: Алта мүнгөөр хэды дутамагшые хаа, барилга гээшэмнай зарсан зогшоогүй...

С.М.: Тиймэ ааб даа. Нэгэ жэшээ абаад үзэе. Түгшын шулуун нүүрхэнэй уурхайн барилгыг "Росгосль" бүлгэм сэхэ һомолодог юм. Энэ хүдэлмэри зогсоогдохо ёһогүй. 1 миллион тонно шулуу нүүрхэ малтан абаха хүсэн, байрын 2 гэр, һургуули, хүгжэмэй һургуули, Шудуутай—Сагаан-Нуур гэгээн түмэр замай хааа мүнөө жэл ашагалагдаа тушаагдаха.

Гэхэ зуура, манай министерствын гаргалан эгээл сэнгэй үүсхэл гэхэдэ, бюджетһээ гадуур жаса байгуулга болоно. Удахань юун бэ гээл, барилга хүүдэхэ гэгээн захилһад мүнгээ уридан тус жасада оруудаг байха. Энэмнай коммерческэ

Эгээ жэлэй саана, август нарада Буряад Республикын Барилгын болон архитектурын министрство эмхидхэн байгуулагдаа һэн. Арадай ажсахын олонхи халбаринуудай хандарал, уналгада ороод байхада, барилгын байдал мүнөө ямар бэ?

Манай корреспондент Галина ДАШЕЕВАГАЙ барилгын болон архитектурын министр С.М.АНТОНОВТОЙ хөөрлөдөө уншагшадаа дурадха.

байгууламжа бэшэ, тиймэхээ мүнгээ гүрэнэй тус жасада оруулагдаа һула халахабди гэжэ айһанай хэрэггүй. Мүнөө жасын совет байгуулагдаа, сентябрь нараһаа хүдэлмэрээ хам эхилхэнь. Арадай Хуралай сессидээр тус жаса тухай асуудал харагдажа үзэгдөөд, дэмжэгдээ һэн.

КОРР.: Эгээл шухала гэжэ тоологдоһон барилгануудыг нэрлэт.

С.М.: Түлшын-элшэ хүсэһэй комплексын объектнууд— шулуун нүүрхэнэй уурхай, зайн галай утаһан, ТЭЦ-үүд оролсоно.

Социальна удха шанартай объектнууд соһоо 1200 һууритай һургуули Сагаан-Нуурта ашагалагдаа удангүй үгтэхэ. Уулханай ханядадтай зонийе эмшэлхэ диспансер, дайнай болон ажалай ветерануудай гэр, Мухар-Шэбэрэй аймагай түбэй больница, бусадшые объектнуудыг нэрлэмээр. Хүүдөөд онсо анхарнабди. Наянай Захаамнай, Түгшэнэй, Сэлэнгын аймагуудта хүрэгжэ, республиканска программаар хараалагдаһан барилгануудай ажахын болон бусадшые аргаар хэр ябуулагдажа байһые хаража үзөөбди, болохотой ушартаһан туһалаамжа үзүүлхэ тухай хөөрлөдөөбди.

Гэр байра барилгада байһа оной түрүүшын хахадта 80 миллиард түхэригтэй хүдэлмэри хэгдээ. Энэмнай зогсолтын үеһинхидэ орходоо /түхэригтэй сэнгэй доошолһые хараада абабал/ багахан тоо байбашые, нёдондоной энэ үеһинхидэ 6 процентээр дээршэлээ гээд тэмдэглэмээр. Бүхы дээрэн жэлэй туршада 230 мянган дүрбэлжэн метр талмай ашагалагдаа тушааха хараа бии, энэ хадаа нёдондонойхиһөө 10 процент дээгүүр болохо жэшээтэй.

Түгсэхгдөөгүй орхигдоһон барилгануудай тоо 350-да хүрэнэ. Тэрэ тоодо сэрэгэй объектнуудтэ—мотор барилгын заводто, радиозаводто хэды ехэ мүнгэн гаргашалагдаад, миин хаягдаба гэгшэб.

Илалтын һайндэрэй үедэ ветерануудай госпитаальдо залгалаа түгсэхэжэ, хэрэглэм-жэдэ дамжуулаабди.

КОРР.: Олон шэглэлтэй хүүгэдэй больница бүрин түгэс түхэлдөө хүргэгдэхэ гү?

С.М.: Энэһэндэ аяар 25-30 миллиард түхэриг хэрэгтэй. Тийхэдэнь оройдоо 560

миллион түхэриг һомологдоһон байна. Республикын Президенттэй хэлсэжэ, үгтөөшэ энэ мүнгэ тудиспансер барилгада дамжуулбал, дээрэ гэжэ шийдээ һэмди.

КОРР.: Анханай бии байһан барилгын предприятинуудай зариманайнь халан тараашые хаа, олонийн бии зандаа, ажаллаһаар...

С.М.: Жэлэй эхинһээ барилгашадайд тоо аяар 3,5 мянгаар хороһон байна. Салин хүлхэнэй удаан үгтэхэгүйдэ, зобоод лэ, гаража ошонол даа.

Гэбэшые "Улан-Удэстрой", "Жилгражданстрой", "Спецстроймеханизация", "Селенгапромстрой" гэхэ мэтэ анханай хүсэтэй подразделениүүд акционернэ бүлгэмүүд болоод ажаллаһаар.

Барилгашад үсөөрөө гээшые хаамнай, мүнөө ганса Улаан-Үдэ хотодо барилгын 600 эмхи хүдэлнэ. Тэрэ тоодо коммерческэ үндэһоор хүдэлдэг "Импульс", "Гарант" гэхэ мэтэн фирмэнүүд оролсоно. "Импульс" хадаа городой захиргаанай УКС-ын захилаар спиртзаводой 2-дохи километртэ үерэй аюулаа хохидогшодто модон гэрнүүдыг бариха байһахай.

КОРР.: Слава Михайлович, та юрын ашаа тээгшээр ажалынгаа намтар эхилээд, Главбурятстройн начальнигай тушаалда хүрэтэрөө хүдэлөөт.

Мүнөө ухамайлан бодожо, тооложо, алмажа шадаха зоной олзын хэрэг эрхилэлгэ руу шадаран ороод, мүнгэ "сохижо" байхада, хаяаршые өөдэлхэнь ээлтэй халбарийн түлөө харюусалга бэе дээрээ даажэ абантанай ямар үндэһэтэйб?

С.М.: Хүн үнэншэхэгүйдөө болохо—шалтагаанинь гэхэдэ, энэ халбарийн түлөө үнэн зүрхөөрөө олон жэлдэ оролдооб. Худхалаан эхилбэ гээд мүнөө орхихо аргамгүй.

Гэбэшые барилгашад энэ хүндэ сагтаншы нэрэ хүндээ, шуураа адаагүй, хүдэр гараараа хүшөө мэтэ бага барилгануудаа бодхооһоор. Мэргэжэлдээ үнэн, дүгшын ерээдүйдэ байдал һайн тээшээ хубилха гэжэ этигэдэг байһандатнай үнэн зүрхэнэй баяр хүргэнэб гээд бүхы барилгашадта хандаха дурам хүрэнэ.

ШАГНАЛ

Барилгын талаар габьяатай байһанайнь, үни удаан саг үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрлэнэһын түлөө Буряад Республикын Президент 1995 оной августын 8-най Зарлигар "Республикын габьяата барилгашан" гэгээн хүндэ нэрэ олгобо гээл:

Гусляков Леонид Леонидовича—"Гарант" фирмын директор, Козулин Валентин Михайловича—Түгшын уурхайн барилгын управленийн участогай начальник.

Солгалов Борис Кузьмича—"Селенгапромстрой" акционернэ бүлгэмэй генеральна директор.

Цыбикжапов Мунко-Жаргал Самбуевича—Түгшын барилгын управленийн начальнигай орлогшо.

Цыдыпов Валерий Дугаровича—Түгшын уурхайн барилгын управленийн слесарь-сантехник.

УЯЛГАНУУДАА ТОДОРХОЙЛБО

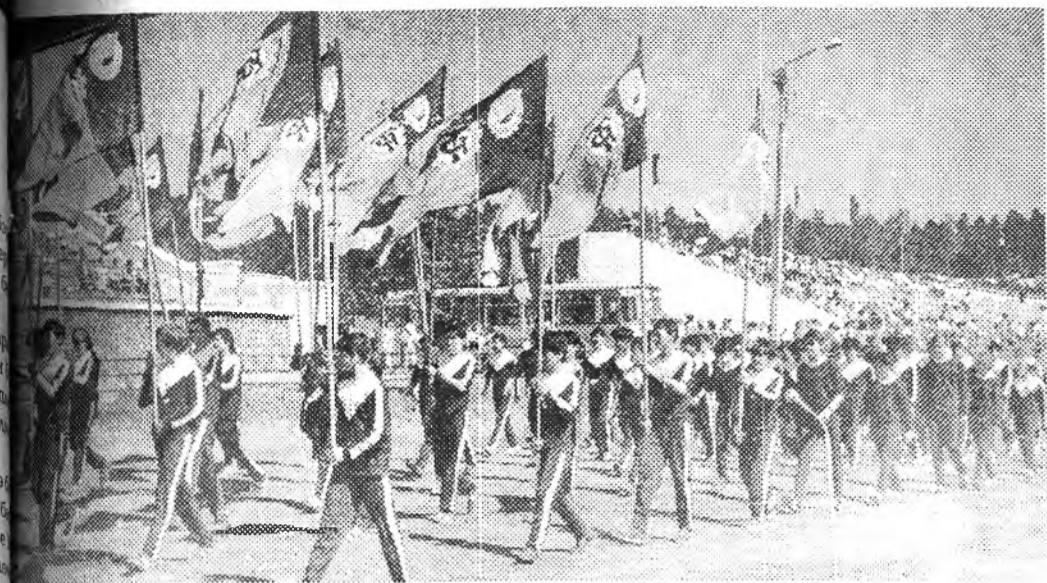
Улаан-Үдэ хотын захиргаанай барилгын управленийн Буряад Республикын Барилгын ба архитектурын министр дэргэдэ байгуулагдаһан барилгын шэнэ управленийн түлөө захил хэжэ талаар уялгануудаа тодорхойлобо. Федеральна барилгын мүнгэ зөөрээр бодхоогдохо гэр байра, социальн-оажууладалай объектнуудыг барихада, министрствын УКС захил хэдэг байха гэжэ шийдхэгдэбэ.

Городой захиргаанай УКС "Улан-Удэстройзаказчик" гэгээн болгон хубиллагдаа. Тус эмхийн ахамад инженер В. У. Куцаков тайлбарилганай ёһоор, мүнөө управлени эгзэнһээ хийшөө хамгаалгын, эрдэм һуралсалай, соёлой объектнуудэй кааһа забарилга хэдэг байха.

Хэрбээ анхандаа албан зургаан бүхэн ами амыараа өөдөл байра забарилдаг һаань, мүнөө эдэ хүдэлмэринүүд түбэй бэлүүлэгдэхэ. Фирмын түлөөлэгшэд забарилгын хэргэ тодорхойложо эхилээ. Гэхэһээ гадна, муниципальна мүнгэ ябуулагдаха барилгада захил хэгшын үүргэ тус фирмэ дүүргэ Л. ВЛАДИМИР

Мүнөөдэр - Бүхэроссин физкультурнигай үдэр

ҮРГЭНӨӨР ХАБААДУУЛАЯ!

Буряад оройнойнай физкультурнигууд тухай болоо хаа, нэн түрүүлэн республикын спорт спортын али нэгэн зүйлөөр бөөс хоридог үйлэхэ хэрэгтэй. Эдэмнай хургуулинууд, техникум, училищинуудта нуража үйлдэбэри дээрэ ажаладаг хүдэлмэриншэд, оото алба хаагшад болон бусад болоно. Тэдэ спортын энэ тэрэ зүйлөөр үдэр бүри хоридог, сэбэр агаарта амардаг байна.

Хүн зоний ажабайдалда физическэ культура үдэр дүүргэжэ, бидэний дундаһаа бэрхэ мөлүүдье гаргана гэжэ мэдэнэбди. Энэ хадаа хүн зоний элүүр энхэ ябахэ хэрэгтэ аргагүй гай, саашадаа ехэ зорилготой хэмжээ мүнөөдэриг нэгэн боложо, манай ажабайдалда үдэр оронхой ха юм.

Эдэ хэдэн баримта дурдалтай. США-да физическэ культура, спорт горитой хуури эзлэдэг. Ажагуудай хүн зоний 85 процентнь физическэ культура болон спортдо дуратай хаан. Эдэ оройдоо 25 процент эршүүд, 40-һоо процент эхэнэрнүүд энэ хэмжээ ябуулгада хариулана. Нимэ хэмжээ ябуулгада мүнөөдэриг боложо, ямар хибүүдье түрэнэ, үдэр гээшэбиди? Эдэ бүгэдэ физическэ культуран мэдэсэлбэри хаража үзэхэдэ, али боложо үзэнэ бичүү. Жэшээлхэдэ, 7 наһа өгүү хибүүдэй 50-60 процентнь ходо үбдэжэ, физикнүүдээр, болонциануудаар ябажа, гаргалууна ха юм. Тинхэдэ бусад хибүүдэнэй гэр, шорго, нээр муутай, ухаан болодоор хангирна. Гадна хургуулида ороһон хибүүдэй дунда олонхинь бөө муутай гэхэ гү, али туршик, шайдуригдахада, шадалгүй байдаг. Эндэһээ шаалан хэлэхэдэ, хурагшадан 20-25 шахуу центнь спортын энэ тэрэ зүйлүүдтэ бэлэн барья харуулна гэши.

Мүнөөнэй хажуугаар сэрэгэй уялгата албанад орон хибүүдэй 20 шахуу процентнь бөө хайнган мэдэсэл бидэний ханаа зобоохо ёһотой гү? Жэшээн, манай республикаһаа сэрэгэй алба мордохон хибүүдэй 6 процентнь бөөс муулхаар больницада оруулагдаһан, 8 центнь эдэс хоолһоо боложо, бөө муутай болон байха юм.

Эдэ оюугатай дунда үбнэлхэ ушар али үзэгдэнэб даа. Эдэ бүгэдэе тобишолон үзэдэ, хүндэ хүшэр сагай тохёолдоходо, спортын, хуралсал хориллын бүхы талмай, мүнөөдэриг үгэ хэгдэ. Мүнөөнэй хомордохонһоо спорт спортын хэрэгсэл, түхээрлэгэ, хубсаһа болон бусад зүйлүүд дутагдана. Урдандаа спортын зүйлүүдээр бөөс хоридог, амжалта даг зарим спортсменүүд, үхнүүд үйлсэ, мүнөөдэриг зүйлүүдэ хэһэлбэ ха юм. Эдэ гэмтэ ябадал хэжэ, хуулин хариуцагдаа оруулагдаһа.

Хүдөө нотагуудта, мүн олон предрияти, хуралсалай газарнуудта физкультура болон спортын хүдэлмэри нулаар ябуулагдана. Республикын хүн зоний дунда спортын энэ тэрэ зүйлүүдээр хорёо, мурьсоонүүд үнгэргэгдэхэеэ болоншинь харамтай. Шэгжэлжэ үзэхэдэ, мүнөө республикын бүхы хүн зоний 8-10 процентнь физкультурно-спортивна хэмжээ ябуулгада хабаадалсана. Эдэний дундаһаа 45-һаа 60 хүрэтэр наһатай болоншод энэ хэмжээ ябуулгада хабаадалсаяа болон байха юм. Республикын Хүн зоние социальна талаарнь хамгаалын министерствын мэдэсэлбэри ёһоор, 35 мянган ишвалидууд тоологдоно. Эдэнэрэй олонхинь нула, муу бэстэй байна, нүгөө талаһаа тэдэний бөө хайжаруулаха асуудалда хэшигэ ханалаа табишагүй, анхарнагүй.

Мүнөөнэй шэнэ эриатын ёһоор Буряад Республикын Залуушуудай хэрэгүүдэй, аяшлагын, физкультура болон спортын талаар гүрэнэй комитет урда жэлүүдтэ туйлаһан амжалтануудта улам арьбадхажа, хүн зоние олоорнь хабаадуулаха зорилгоор "Физическэ культура болон спорт тухай" Буряад Республикын Аудуулин проект, компексно шэнэ программа зохиолхой. Байгша оной октябрь наһада республикын Арадай Хуралай үзэмжэдэ эдэ асуудалууд табидажа, хүсэндэ орохо харамтай.

Мүнөөнэй хүндэ хүшэр сага республикын эрхим спортсменүүд амжалтануудта арьбадхажа, ехэ ехэ мурьсоонүүдтэ хабаадажа, түрүү хууринуудые эзлэнэ.

Эрхэ жэлдэ үнгэргэгдэхэеэ байһан Олимпын наадануудта хабаадалсаха эрхэдэ хүргэжэ, манай республикаһаа 11 спортсмен, залуушуудай дундаһаа бүхы Россин Федерациин суглуулагдамал командын бүридэлдэ абтаба.

Республика соогоо физкультура, спорт дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ хубиһаа оруулжа ябадаг мэдэжэ спортсменүүдые, тухайлбал, Олимпын наадануудта хабаадан П. П. Николаев, В. И. Бараников, Павел Яковлев, дэлхийн, Европын чемпионүүд Борис Будаев, Олег Алексеев, Наталья Соломинская, Светлана Теслева, мүн спортын ветеранууд И. А. Алыман, Т. Ф. Буркин, Н. В. Никифорова, А. В. Горох, А. М. Баранов, Н. Н. Иванов болон бусадые, спортивна олонштыс Бүхэроссин физкультурнигай үдэрөөр амаршалха дуран хүрэнэ.

В. БАЛДАЕВ, республикын спорткомитедэй таһагыс даагша, Россин Федерациин физкультурнын габьяата хүдэлмэрилэгшэ, педагогикын эрдэмэй кандидат.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: хайндэрэй хүр жабхаланта жагсаал; Буряад оройной спортын ветеранууд.

ВАЛЕРИЙ ЛЫСЕНКЫН туйлаһан амжалтанууд олон юм. Тэрэ уласхоорондын классай спортын мастер, Россин Зэбсэгтэ Хүсэнуудтэ алба хэдэг прапорщик юм. 1972 ондо Улаан-Баатар хотодо сэрэгэй алба хаагшын бүлэдэ түрэнэ байна.

Хур харбалгаар Буряад оройной чемпионтой нэрэ зэргэдэ оло дахин хүртэнэ, эдиршүүлэй дунда үнгэргэгдэдэг бүхэсоюзна нэгдэхэ нааданай чемпион, социалист гүрэнүүдэй спортсменүүдэй "Хани барисаан" гэнэн уласхоорондын мурьсоонэй чемпион, Россин хоёрдугаар чемпион, хубиин

ШАБИНЬ БАГШАЯА СУУРХУУЛДАГ

Тоосоогоор СССР-эй чемпионатуудай мүнгэн болон хүрэл медальнуудтай, СССР-эй Кубогта — гурба дахин, команда тоосоогоор СССР-эй чемпионтой нэрэ зэргэдэ 1 дахин хүртэнэ юм. Гадна 1994 оной Европын чемпионатай мүнгэн медаль, 50 метрэй зайда харбаханда, СССР-эй рекорд, мүн Россин 3 рекорд тогтоохон алдартай.

Россин Федерациин олимпын суглуулагдамал командын гэшүүдэ кандидат. Иимэ бэрхэ спортсмение хурган хүмүүжүүлэн тренерүүд — СССР-эй спортын мастер, Буряад Республикын физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ Леонид Халудоров, СССР-эй спортын мастер Софья Халудорова гэншэд болоно.

Арбан жэлэй саана Улаан-Удын 20-дохон хургуулин хурагша Валерий Лысенко "Динамо" бүлгэмэй спортын залай богино алхан ороо хэн. Тон тэсэмгэй, түбнэн даруу абарн зантай, хараалбанаа үсэдөөр ородожо бэсүүдэг хубүүн тренерүүдэй анхарал абаһаар аз тагаа бэлэй. Зинаида Ивановна эхэн хубүүнэйнгэ хэсээл хорилгодо ябахадань, али болохоор дэмжэдэг, тренерүүдтэйнь хайн харилсаатай байдаг юм.

Бэрхэ тренерүүдэй хүтэлбэри дор эдир хубүүн мурьсоонһоо мурьсоондэ дүрэнэн хүдэржөө, арга дүрээс, мэргэжэл шадабарья арьбадхаа. 16 наһатайдаа СССР-эй эдиршүүлэй чемпионатта амжалта туйлажа, спортын мастерай нэрэ зэргэтэй болоо. М-1 упражненээр харбаха ехэ дуратай юм. 1989 ондо 50 метрэй зайда харбаханда, тогтоохон рекордын - 341 очко - мүнөө хүрэтэр дээншүүлэгдээгүй зандаа.

— Мастерай норматив дүүргэнэйнгэеэ хүүлээр Валерий хүшэр операцида ороһон юм. Энээнэй хүүлээр удаан саг соо хорилго бэлдхэлээ дүүрэнээр, эршэтэйгээр хэһыс ородоо. 1990 оной хабар тэрэ ханаһандаа хүржэ, хариуцагатай мурьсоонүүдтэ хабаадажа эхилээ. "Динамо" бүлгэмэй Россин болон СССР-эй шатын түрүү хуури эзлэхэ мурьсоонүүдтэ (эдиршүүлэй болон ехэшүүлэйше дунда) илаба. Өөрынгоо номые нэльбэн хайжаруулһанай ашаар Валерий "Динамо" бүлгэмэй зунай мурьсоонүүдтэ дахинаа хабаадахада, мүн аз илажа гараба. СССР-эй ехэшүүлэй

чемпионатта хүрэл медальда хүртэжэ, уласхоорондын классай спортын мастер болоһон байна.

Тэрэл 1990 ондо Валерие олимпын суглуулагдамал командада кандидатаар абаба. Тэр ондо Россин командын бүридэлдэ Олимпиадада бэлдэхэ үедөө американ "Хойт" фирмын номоёо эбдэжэрхөө хэн. Шэнэ номдоо тааража, дадажа үрдээгүй хэн хойноо шэлэн абалтын мурьсоонүүдтэ урагшагидээ. Тингэжэ Барседовын Олимпиадада хабаадаха эрхэдэ хүргөөгүй үлэнэ юм...

— Энэ хүшэр үедэ хайн нүхэрнь болохо спортын мастер Жаргал Дамбиев ехэ дэмжэнэ гээшэ. Унаган нүхэд бөө бээдээ ходо туһалдаг заншалтай, — гэжэ Леонид Халудоров хоороо хэн.

Уялгата сэрэгэй албанай хүүлээр Валерий Лысенко Забайкалын сэрэгэй округто прапорцигаар алба хэжэ байнхай. БГПИ-дэ зоочноор хурадаг шабинь ургаха, хүдэржэхэ тумса өөрынгөө шадабарие мүлинэ. "Хойт" тухэлэй номоёо хайса шудалхын, хайжаруулхын тула элдэб түхээрэлгэнүүдые зохино. Команда тоосоогоор харбаханда, ехэ шадамар байдаг. Эгээл хүүлэй, хариуцагатай шатада тренерүүд тэрэниие табидаг заншалтай. Иимэ ушарта Валерий бөөс гартаа хам абажа, зүрхээс доошонь даража, хёрхо мэргэнээр харбажа шададаг гэжэ мэдэнэ ха юм.

Хүн талаараа Валерий ехэ хайн зантай, хоорэдэхэдэ аятай юм. Багашуулаар наадаха, хоорэдэхэ дуратай. Халудоровтанай Данзан, Эрдэни, Зина гэжэ хүүгэдэринь наадажа байхынь хараа хэм. Хайн ханаатай хүндэ хүүгэдэнь мээхэй байдаг гээшэ ааб даа.

Буряадаймнай эрхим хубүүд Бальжинима Цыремпилов Валерий Лысенко хоёр Россин суглуулагдамал командые толгойлохо ябана. Олимпоник болохо үндэр найдада хүртэхын түлөө ородоно, тэмсэнэ. Энэ ажадань амжалта хүсөөбди! Олимпын наадануудай чемпион боложо, Буряад оройноо, багшанараа түби дэлхэйгээр суурхуулаг лэ!

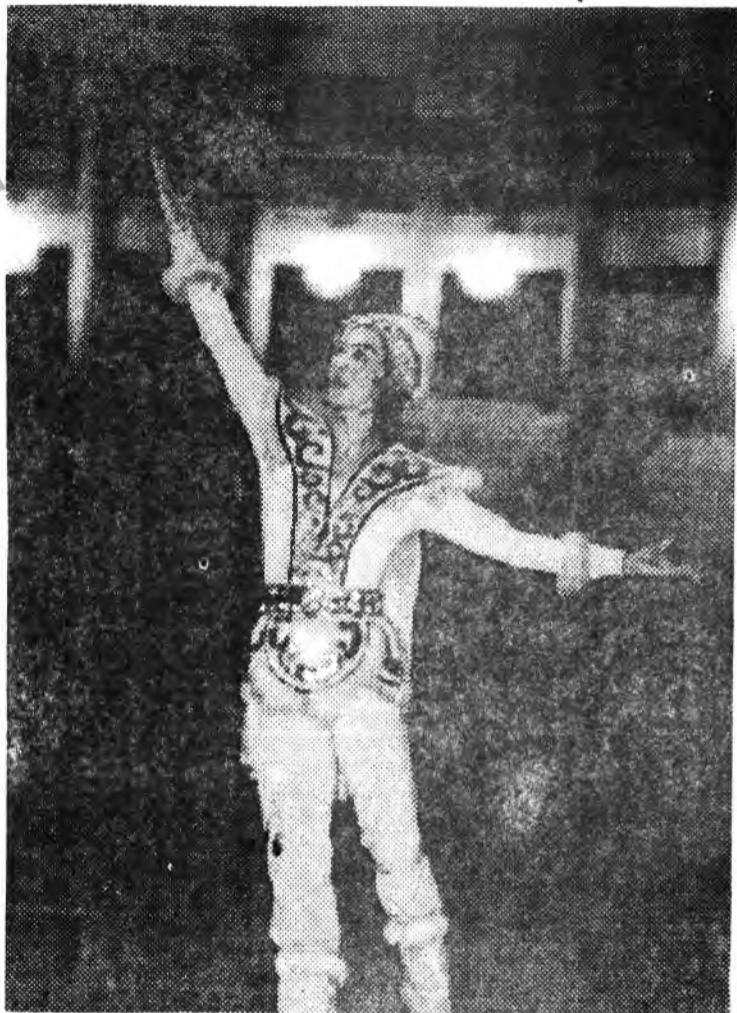
В. БУДАЕВ.

ТОЛМИ

ЭНЭ ХУУДААНДАМНАЙ:

- Угаа уханда хаяагүй...
- △ Нүхэр тухай дурсалга
- Уран шүлэгэй долгин дээрэ
- ⊙ Арадай аман үгын абдарһаа

Уран бэлиг-арадай баялиг

Хара халхин, "Жизельдэ" — Ганс, "Эсмеральдада" — Квазимодо, "Газарай хубүүндэ" — Хара-Зутан, "Инаг дуранай түлөө" — бөө.

— Училищини хүүдэ Монгол орондо гастрольдо, мүн Москвада болоһон искусствын 2-дохи декадада хабаадаха золтой байгаа: Москвада "Игорь тайжада" олондо мэдээжэ болошцуудай хатарта гол үүргэ бэелүүлэн хатарааб. Гастрольнууд яшахааб: олон байгаа. Эгээл дуратай партинуудни гэхэдэ, "Бахчисарайн фонтанда" Нурали, "Дон-Кихот" балеэдэ Эспадо, "Кармен-сюитэдэ" Тореро, "Шулуун сэсэгтэ" Севериян, — гэжэ оорынгоо эгээл дүтэ партинууд тухайгаа Б.Н.Васильев баяртайгаар хоорэнэ.

Шанга абари зантай, эрид хүдэлсэтэй, хүрэлгэтэй, ехэ хүсэл зорилготой партинуудые хатардаг байһан Бакалин Николаевичай ажалые суг хүдэлдэг примёр мэргэжэлтэй хани нүхэрһинь, гэр бүлэнь саг үргэлжэ дэмжэдэг байгаа.

Мargarита Николаевна нүхэрһинь олон жэлдэ театрайнга найруулгын цехые хүтэлбэрилөө. Алдар сууга Ахасаран Линховоин, Ким Базарсадаев, Дугаржап Дашиев болон бусад мэдээжэ дуушадай, балеэдэй артистнараи образ примэй ашаар бэелүүлээ.

Борис Годуновой, Отеллын, Мефистофелини орёо хүндэ

габьяатай.

Оперно театрай зүжэгүүдэй гол партинуудые гүйсэдхэжэ байһан эрхим артистнуудай нэгэн болохо Вячеслав Бакалинович "Хун шубуута нуурта", "Щелкунчиктэ" — хан тайжа, "Жизельдэ" — Альберт, "Дон Кихот" балеэдэ — Эспадо, "Агуу гоохон Ангар дүүхэйдэ" — Енисей ба Хара халхин, "Дуран тухай домогто" Ферхад гэхэ, мэтын олон гол партинуудта шадамар бэрхээр хатарна.

"Хэдэн часаар оорынгоо баяжуулхын тулада хүдэлжэ тэрэ дуратай, балеэдтээ ехэ үнэн сэхэ хүн лэ даа. Вячеславые ехэ ажалша гэжэ Зинаида Тыжеброва сэгнэдэг", — гэжэ Б.Н.Васильев хубүүн тухайгаа омогорхон хоорөө хэн.

Хүүдэй үедэ театрай гол солист болоод байһан Вячеслав Васильевта "Россин габьяата артист" гэхэн нэрэ зэргэ үгтэхөөр болоо.

Васильевтанай театральна бүлэ түрэл театртаа ажаллаһан зандаа.

Мargarита Николаевна гол ажалһаа гадна нийтын ажалда эдэбхи үүсхэл гаргана.

Хубүүн Вячеславын түрэл болоһон хоёрдохи гэртээ — театртаа эгээл эрхим солистнуудай нэгэн болонхой, хоёр хүүгэдтэй. Мүнөөшье гэр байрагүй, зүгөөр гомдожо ябадагүй. Гурба дахин Хитадта, мүн ГАР-тэ болоһон фестивальда тэрэ тоосоо, түрэл нотагаа

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДНЭЭ

Г. ЧИМИТОВ

АГСУУРГА

Агсуурга, Агсуурга, Агсуурга —
Алдарта Сэлэнгын булан юм.

Айдархан зүрхыем баясуулан

Арюухан аршаан булаг юм.

Эдүүр энхые үршөөхэ

Эмтэ шэнжэ шанараараа

Хүн зониге бөө тээшээ

Хүсэтэйгоор татаха

шадалаараа

Тужа, хубшэһоо хэрьһе

Тунгалаг сөбөр агаараараа

Уни холоһоо суурхалан

Үнэн бодото Агсуурга лэ

Дабшалжа хойморто

лабхайһаа

Данхагар хадын бооринһоо

Горхолон гараһан

аршаанинһаа

Гөбөнөл оршон тойроноо

ла гаре

Урданай заншалаар

мүнээртэ

Уяад бүдэй үртэһоо,

Аша туһааа үршөө гэн,

Аршаан булагһаа хүртэбэй

Агсуурга

Буряад хүндэлэ зангаараа

Бултыемнай утгажа

баясуулаһаа

Адистай, хэшэгтэй

Агсуурга

Аршаанда амаржа

нэргэбэй

Сэдхэлэй халуун

баясхалаа

Сэдэндээ, Даримадаа

хүргэнэ

УГАЙНГАА ЗАНШАЛ АЛДАНГҮЙ...

(Васильевтанай театральна бүлэ тухай)

Элээ, бүргэд шубууд боо угсаатанай хүүдэ тэмдэгүүд гэжэ хэлсэдэг урданай ёһо бин юм. "Алайрай ехэ боо /Ягдоошка гэжэ олон соогоо суутай боо/ минни һамганай түрэлэй — Бадма нагасатанайнай урта байдаг байгаа. Бидэнье харилсадаг, дууладаг "һэмди", — гэжэ республикыннай мэдээжэ балетмейстер, багша, Буряад Республикын арадай артист Бакалин Николаевич Васильев хоороогоо эхилнэ.

Бөө удхатан хадаа угһаа үтэһэн пээдэй гүн сэдхэлтэй, хүгжэмэй ордотой, хатарха баян арга бэлиттэй зон байдаг ха юм даа. Тиймээр Бакалин Николаевичайһы урта боо угсаатан бабал байһан, үе дамжаһан байжа болоо.

ЭХЭ, ЭСЭГЭНЬ

1974 оной июлин 18-да Курган хотын "Молодой ленинец" үгтэдэ гараһан "Жаргалтай, хүлээгдээгүй ушар" гэхэн статья соо Бурядад оперо болон балеэдэй академическо театрай мэдээжэ солист байһан, Россин арадай артист Алексей Павленко оорынгоо суг хүдэлдэг нүхэр, багша Б.Н.Васильев тухай иигэжэ хэдэн байха юм: "Тус

театрта минни багша Бакалин Николаевич Васильев ажаллана. Энэ хүнэй аша туһаар намда ухаангүй орёо хүндэ, һонин-һонин партинуудые, нэрлэбэл, "Хун шубуута нуурта" Ротбардые, "Спартага" Красые, "Хун шубуута нуурта" үшөө хаан тайжые, "Кармен-сюитэдэ" Хорезин партинуудые гүйсэдхэхэ арга олгодоо". Энэ хадаа мэдээжэ артистын баярай үгэнүүд, сэгнэлтэ боложо, багшын баян дүршэлые үшөө дахин гэршэлээ өшүү.

1956 ондо Ленинграддэ Вагановагай нэрэмжэтэ училищи дүүргэһэн Бакалин ород хореографическа һургуулин ёһо заншалуудта түшгэлэн уран бэлигтэй улам хүрсадхаа бэлэй. Тийгэжэ "Тигрен ба Айс" гэхэн балеэдэй боогтэй парти Бакалин Васильевтай дипломно хүдэлмэри болоо.

Хүгжэм ойлохо гүн сэдхэлтэй, драматическа талаһаа ехэ бэлиттэй байһан балеэдэй артистын гүйсэдхэһэн тоб гэмэ тодо, ялас гэмэ хурса образууд Бакалин Николаевичай зохёохы ажалые нэмгэлээ һэн: "Агуу гоохон Ангар дүүхэйдэ" — хэрзэгы зантай, муу һанаатай

образ шэнжэ шарай байгуулгада уран гартай, найхан зүрхэ сэдхэлтэй Margarita Николаевна оорынгоо бодото хубитые оруулаа.

Бакалин Васильевтай зохёохы ажалые суг хатардаг байһан артистнууд Юлия Семенова, Лариса Сахьянова, Екатерина Самбуева, Лариса Протасова, Ирина Дружинина гэгшэд баяжуулаа һэн. Кубын, испан, цыган хатарнуудын халуун алыа ташалгаар утгаддаг һэн.

Хореографическа училищида багшалхадаа, тэрэнэй зааһан һурагшадынь — Виктор Ганженко, Алексей Павленко, Юрий Муруев, Екатерина Самбуева, Татьяна Муруева гэгшэдэнь балеэдэй "одол" болонхой.

1960 ондо Вячеслав хубүүниинь түрэжэ, эхэ, эсэгынгээ нэрэнэрлүүлхэ, хэһэн ажалынь, одото харгынь үргэлжэлүүлхэ хуби заяатай байгаа.

ХУБҮҮНИИНЬ

1978 ондо баһал эсэгэдээл адли Ленинграддэ хореографическа училищи дүүргэһэн Вячеслав хойто жэлын Ленинград, Москва хотонуудта болоһон гастрольнуудта хабаадаһан

түлөөлөө.

Кемеровын /1987 он/ газетэ соо иигэжэ бэшгэдэнхэй байдаг: "Вячеслав Васильевтай "Авось" гэхэн зүжэгтэ харуулаһан Федерико ехэ һонин. Дурлаһан, шанга хүсэлтэй испан хүнэй образтой танилсуулаха зуураа тэрэнэй пластика ехэ тодо, булганда ойлгосотой байна".

Угаа уханда хаяагүй, түрэл арадынгаа түүхээр һонирхожо байдаг Васильевтанай бүлэ мүнөөшье хуушан ажабайдалаа орхөөгүй. Хэдэн часаар урданай үе тухай тэдээнгэй хоорэдэхэл.

Гэсэртэ хүшөө бодхоохо тухай хоорэдөөнэй һабагша статья соогоо татаһан Бакалин Николаевичай һанаһан хүсэл бэелүүлгээ, хүшөөгэй газар олгодоо. Түрэл арадынгаа хэлэ, бэшэг, түүхэ, соёл, искусство нэргээхэ гэхэн нангин үүргэтэй, хүсэл зоригтой Васильевтанай бүлын харгы замынь ходоодоо урагшатай, хэһэн ажалынь ходоодоо амжалтатай байг лэ гэжэ үрээ.

Б.ОРБОДОЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Енисейн партине Вячеслав Васильев гүйсэдхэнэ (булын архивһаа)

Уран зохёолшын 60 жэлэй ой

М.Осодоев

ХҮШӨӨ

Ютагай м тэг дунда одхоогдоо хушөө - гаршагуу хатуу зоригтой, гандаа найхан. Эз бүхэнд ишигтэ хушөө, эгзэгүй удаан зогсоно, эдхэлээ хайлан. Ангин дурасхаал муххэлээ юуун хэрэгтэ өөһнэ мушгоо суглуулжса, мушхень үгэлсөө. Матарай үхэлөөр унахан уриингөө эгнээтэ бусажа ерхыень дамайхан гүүлээтэ үшөө. Хибүүд хушилдэнэ, могола эсэг гартань, эрээлтэ баян дайдын ангал хоницуу. Мхэрэн байлса таалахаа гнахан ашанартань эрид мушоотэйл даа, мрандаа адлишуу. Мэжээни зүлгы энэбхиллэ нагшаан хараашыегүй наа, мхэрэн дайнай дүлэ мсалаараа саралсаа.

Гажаралаа тараахы дэмь найдаашы наа, Гасалан зоболон бүгэдэнтэй адляар дабалсаа. Харин тоомгүйшуул модон кэлмэнүүдээ далайнхай, Хушоогүй ойро шууялдан наадана заримдаа. Дугай зогсоно хушөө тиин сухалданхай: — Дай ёрлоо! - гэхээр, гэртээ харинал даа. Дайгаа даралсахан, даагаа нүүлдэһи сэрэгшээтэ Долонгир хүүгэдэй наадан халмаатай бшээл. Тэндэ гайтай байгаа, хубууми, мэдэ, - Тимэхээ мушоо хүроотэй шангаар шэртэнэл. Нэгэтэ үднээ зогсоогүй эндэ хушөө, — Намарай хагсуу халхин Хуудамханаар үлээнэ. Энхэ мсаргал заяалсахан гуулин хушөө Эжынгээ ерхые сула тэсэмгэй хүлээнэ!

Ютагай магтаал

Үгэнь Б-Ж, Шагдаровай. Хүгжэмынь Ц. Лхамаявагай. Дунда зэргээр.

- 1. Элээд гулабхаа сагаан даяараа Энхэ тайбанай хүлдэ найдуулаа. Эжы абамнай муххэ галаараа Эдлин хэиэгэй байдал байгуулаа.
2. Айраг тарагтай арьбан далантай Адугу малгуудаа малиад захалхаар. Арьбан хургандаа аза талаантай

- Алиуур залалсан, хээрэ зугаалхаар.
3. Сэнхир огторгойн одон шэнгихэн Сэгээн сахюурнай ошон галтайхан. Сэсэг намаа соо дугаар шэгэхэн Сагай найханы магтаал гургалдай.

УНАГАН НҮХЭР ТУХАЙДАА

Дурсалга

КАРАДАХИ ОНУУДАЙ тэн үедэ -Москвагай Литературна институт дүүргээд, "Буряад үнэн" газетэдэ хүдэлхээс ороһон сагһаань шо Матвейтэй танилсаһан хүм. Тинхэдэ би "Буряадай ушууада" ажаладаг байгаа. Эндэ тэндэ уулзажа элдэхэдөө, адирхуу ханал бодолоороо тааража, дүтэ танил оод, нүхэсрэн байхабди. Эрэ сайбар сагаан шарайтай, дунда зэргын аад, хүдэр бээтэй, үр ххаатай, хадуу хашон үгтэй, үнэн сэхэ зантай, сөбөр эд сэдхэлгэн, онсо оорын хараа бодолтой хүн юм хэн. Эб байдал гэншэ өрбө ха юм даа: баяриа ушаршые болохо, шээл түбэгүүдшые тохболохо. Тээд тэрэ али бүхы юумэндэ мэржа ябадаггүй, зориг өхэтэй хүн бэлэй. 1971 онһоо "Буряад үндэ" сугтаа хүдэлжэ эхилхэдээ, али бүхы асуудалаар ажадаһани. "Нүхэр минь, энэ тэрэ юумэ нигэжэ хэхэдэ, нимэ нимэ шийдхэбэри абахада, таарамжатай, зохистой ха" гэжэ тэрэ ойгоо халга хазайлган татажа, бодолгото болоһонхой һүүлээр, шогололон һагад хэлэдэг хэн. Үнэхоорооһынь, хэдэхэн сагай эрхэдэ, нүхэрэймин хэлээшэ бээлжэ байхал даа. Арга шадалаараа хүнүүдтэ туһалхал гэжэ оролдожо ябадаг хэн. Шада ороһон залуу хүбүүд, басагадта заабари зүбшэл үгэдэг, шадаа урган хүмүүжэхэдэнь туһалдаг, дэмжэдэг байгаа. Тинхэдээ энэй мэргэжэл шадабарья мүлхэхэдэнь, эрилтэ өхэтэйгээр хангадаг, хэ руунь хэлэдэг, хэрэгтэй болоо һаань, шангаханаар үмжэлээдшые абадаг бэлэй. Уран зохёолой, журналистикын ны жанрнуудаар бэшэдэг хүнэй үгын хүндэтэй, зүбшэл заабарины этэй, үргэмжэ дэмжэлгэтэй байһанины арасаһагүй. Матвей Михайлович үндэһэн арадайнгаа аман зохёол, үльгэр тохоннуудые, Буряад оронойнгоо мэдээжэ зохёолшоодой ээлнүүдые олоор уншажа, гүнзгийгоор шудалжа, жэнхэни буряад театруна хэлэтэй хүн байгаа. Тиин зохёолнуудаа ульгам хурса, ан нугалбаритай уһан буряад хэлээрээ бэшэдэг байгаа бшуу. Ша гаран онуудта, үндэһэн буряад хэлэнэйминнай хашагдажа, эгдэхөө болижо байха үедэ, энэ ушар болоо хэн. Тэрэ партида охые бэлдэжэ байба. Райкомой бюорогой заседаниин урда үдэр этин ветеранууд гэнүүндэ кандидатуудаар абтахааяа байгшадтай мэржа хөөрөөддэг, ямар ханал бодолтойень элирүүддэг заншалтай байһан юм. Тээд эндэ Матвей Михайловичай намтаргаа буряадаараа өрөжэ эхилхэдэнь, тэндэ һууһан аха захатан дураа гутаж, эршине үдэжэрхнэн байгаа. Энэ ушар тэрэнэй үндэһэн хэлэндээ ратай, хүгжөөхө хүсэлэнтэй, дэгд гэнэн юумэһээ тунхарихагүй шынень элирхэйлэн гэршэлэнэ. Зүүн, баруун буряадууд гэлсэхэ, мсаргаа илгарха ябадалда тэрэ дурагүй хэн. Нэгэтэ маншороо соо шуухан манишистка басагалнай нигэжэ хэлэжэрхибэ: "Матвей Михайлович, та юундэ оорынхээрээ дуугардаггүйбта даа?" Тинхэдэнь "Юундэ таанад зүүн, баруун гэлсэдэгбта. Бултадаа адли буряадууд бэшэ гүбди?" - гэжэ тэрэнэй эридээр хэлэһыень эхэнээр ханашаб. Зүлөөроо нүхэсэдэг, гэр гэгтээ ябалсадаг хэмди. һамгаднай - альжима Бадмаевна Елена Анготовна хоёр үеддэг, һонин һорьмойгоо өрэддэдэг һааб даа. Үхибүүднай зохидхонсоор наадаха, хүхилдэхэ, Матвей Михайлович наһанайнгаа нүхэр Елена Анготовнаас өхэтэ үдэддэг, үхэрэй хоёр эбэр шэнги хүбүүн, басагаая энхэрдэг, хэлүүддэг байгаа. Тини мүнөө тэдэнь эсэгынгээ нэрые, анхарал бодолгые паншинаар сахижа ябана даа. Туяана басаганины шынгээ мэргэжэл шээлжэ, Зүүн Сибирийн соёлой институт дүүргээд, ан-Үдэ хотын түбэй библиотекэдэ хүдэлэнэ. Булат хүбүүнины шынгээ үтехническэ техникум түгэсхөөд, барилгананай мэргэжэл ошхой. Нүүдээрнь тэрэ армида албахэн байгаа. Хүбүүнины гэр лэтэй. Аша хүбүүнины үбгэ эсэгынгээ нэрээр нэрлэгдэжэ, хойто алһээ һургуулида орохо юм. Сагһаа урид наһа бараһан унаган нүхэрэйнгоо ариун найхан мсалааые зүрхэ сэдхэхэдэ пангинаар хадагалжа ябадагбди.

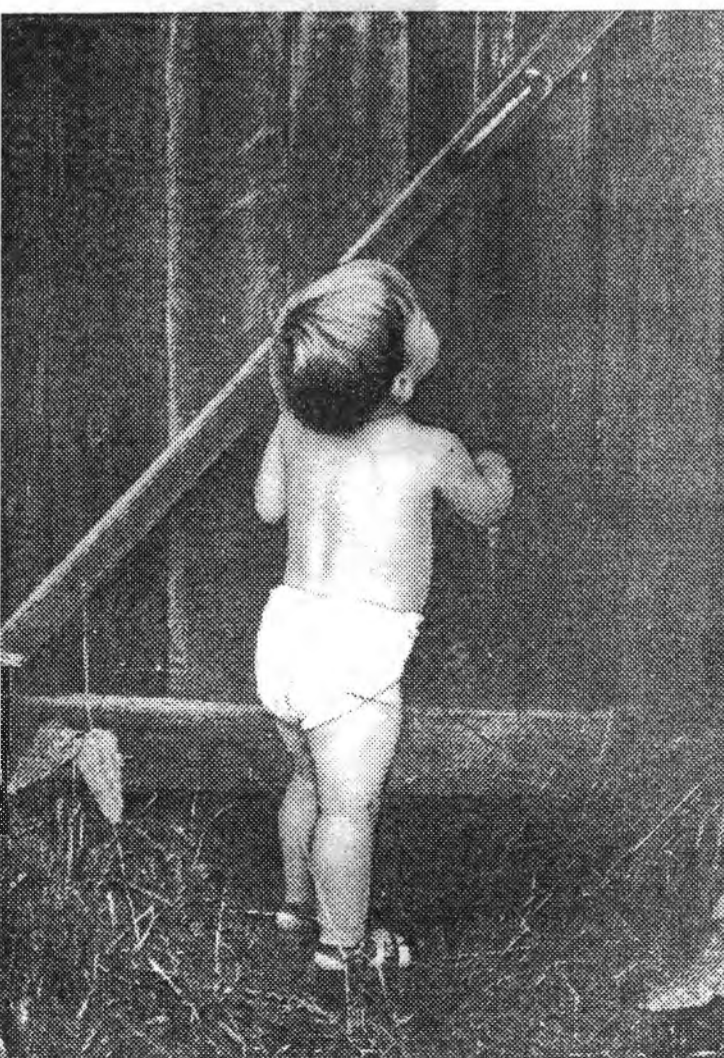
Б.М.ЖИГЖИТОВ.

Шог ёгто долгин дээрэ

БИМБЫН ЗҮҮДЭН

Бимба эддэб янзаар зүүдэлдэг хэн. Тээд нэгэтэ һүни зүүдэндээ хүршэ залуу эхэнэртээ уулзашаба. Тэрэн тон гоёр хун шубуундал хубсаһан, үндэгэн сагаан хасартай, хараасгайдал нидхэтэй, нимгэн торгон уралтай, мойһон хара нодэтэй болоһонһондоо харагдаба. Бимбын зүрхэн олитгүй өхээр сохило, тэрэнэ хам тэбэрээд, таалажа, озожо оробо. Хабиргаа шэмхүүһэн Бимбын гэгтэ һэрхэхэдэнь, хажуудань хэбтэһэн о-рынш һамган гэдэһэ руунь шодараад, үгэнөө түлхижэ, орон дээрһээ унагааба. Шала дээрэ хэбтэһэн Бимба: - Би зэмэтэй бэшэб, манай хүршэ эхэнэр зэмэтэй ха юм, - гэжэ өхээр сонһонһондоо хэлэһэнэ мэдэнгүй хэлэжэрхибэ. - Аа, шн, хара золиг, хүршынгөө һамганда дурлашоод, үнгэрхэдөө тэрэнэ зүүдэндэ тааладаг болообши! - гээд, гартаа ороһон юумээр сохижо оробо.

Д. ОШОРОВ.

ҮҮДЭНИИНЫ ГҮ, АЛИ?... М. ШАНТАКОВОЙ фотоэтид.

Ойрод монгол онтохонуудһаа

ДААРУУЛДАГҮЙ ДЭГЭЛ

Аргаша арга мэхын аргаар ябадаг байһаные, баяд ноёдой жэгшүүритэй ябадалые элирүүддэг, тэдэһине шоголодог байһандань, баяшуул өхөдурагүй хэн ха. Нэгэтэ Аргашыне баяншуул олоороо сугларжа баряад: "Яба үглөө болотор хүдэжэ үхри!" - гээд, хүйтэн гэгтэ хаагаад, тэндэнь орхбө хэн ха. Аргаша нэгэ шулуун дээрэ һуужа байтараа, даараад, тэсэжэ ядахадаа, һуужа байһан шулуугаа үргөөд үзэбэ ха. "Энэ шулуун намайе дааруулхагүй арга боложо үгэхэ ха", - гээд, тэрэ шулуугаа тэбэрээд, гэр соогуураа урагна хойшоо ябахадаа, халуудажэ эхилбэ. Зай, аргаша өлөөб гэжэ бодоод, шулуун дээрээ һуужа амараад, бодожо, тэрэ шулуугаа тэбэрижэ, дулаасажа байжа, үглөө болгобо. Үглоөгүүр эртэхэн хара наһаатай баянай эрээд, үүдээ нээжэ ороходонь, Аргаша хүдэжэ үхөөгүй, харин хүлһээ аршажа, шулуун дээрээ һуужа байба. Муухай хара наһаатай баян уур сухалаа хүрэжэ: "Аргаша ямар хүдэжэ үхэхгүй, бүхэ голгой аминтан гээһэб? Энэһине сохижо алаха байна", - гээд ташуураараа далайхадань, Аргаша: "Эрхим аха та! Минии нэгэ үгэ хэлэхые шаягы! Минии энэ үмдэжэ ябаһан дэгэл хомор эрдэни юумэл, ямаршые хүйтэнһөө айхагүй юумэл. Дурагай байбалтай, би таңда үгэһүү", - гэхэдэнь, эдгэ дурагай, амин бээдээ гамтай, хара наһаатай ноён баян нэгэ бага зоолэржэ, өөрынгөө дэгэл тайлажа үгэбэ. Удаань Аргашынгаа дэгэл абажа үмдөөд: "Заа, би нэгэ һүни туршаад үзэһүү. Ши намайе газарһаамни суургадаад, үглоөгүүр эрээрэй. Би шамда мүнгэ үгэхэб", - гэбэ. Аргаша баянайнгаа дэгэл үмдөөд, гаража гэршын суургадаад, ошоо һааб даа. Үглоөгүүр бүри эртэхэн өрөхэдэнь, хара наһаатай баян үни хүдэжэ үхэхэнхэй, бөөнь мүлхэн болоһонхой байгаа хэн гэхэ. Хуушан монголһоо буряаднаһан бэлэгшэ С. БАХЛАЕВ.

Байгал шадарай нютагуудта

ФОТОРЕПОРТАЖ

БАЯН УРГАСА БЭЛЭЭР АБТАДАГГҮЙ

Теплицбор' заводой саад ургууулагдай "Урга" гэжэ нүхэсэл Тайаса станциһаа холо бэлтгэригдэн. Эндэ газарта эдэс болон жэмэс ургууудаг хэдэн хүнтэй танилсажа хөөрмэ бэлдэди.

Санжиевтан- гэрэй эзэн Леонид Цыренович, хани нүхэринь Гэрэл Догнитовна, Ирина басаганинь жэмэстэ мэдэвдэе, хоогуудыс олоор ургуудаг байба. Людмила Цыреновна эгэшэнь энэ удаа ерээд, тунхажа байгаа һэн. Харахад амнай, вишнин, рандэй, үхэршодонэй, малицын үрэ жэмэс элбэгээр эдэсшэнэ.

-Зуhalанайнгаа гэрыс ооһэдэньгоо модоор баряа һэмди.

Хүсэд барижа дууһаагүйбди, мүнэн дутадаана. 6 жэл соо эндээ зайн гал оруулха аргагүй зобонобди. Юундэб гэхэдэ, хажуудамнай сэрэгэй часть байрладаг аад лэ, зайн галай утаһа татахыемнай зүбшоонэгүй, гэжэ Леонид Цыренович хөөрбэ.

-Жэл соо хэды мүнгэ нүхэсэдөө түлэнэбта?

-55 мянга түхэриг түлэгдэдэг. Гэртэһээ зуhalандаа ерэхэ, ошохонь хүшэршэг лэ даа. Теэд яахабши, газар абажа, үрэ жэмэс ургуулаа хадаа, хойноһоонь һайса харуулаха хэрэгтэй.

-Иигэжэ хэды ехэ сагаа барахадаа, эсэхэдээшье, энэ ажалһаань залхуурдаггүй гүт?

гэжэ һонирхоободи.

-Угыдаа, Газартай һосоодожо байхадаа, һанаа сэдхэл тэннидэг, амардаг гэжэ һанадагби. Амархынгаа хажуугаар гэр бүлынгоо бүхэли үбэлдөө эдихэ амтатай үрэ жэмэс ноосэлнэ ха юмбди.

Тиймэһээ хэды эсбэрэйтэйшье һаань, тунхатай хэрэг хэжэ байһанаа мэдэрхэдэ аятай даа, гэжэ гэрэй эзэн эхэнэр нэмэбэ.

Санжиевтантай хүршэ болохо Мария Александровна Туголуковагай газар дээрэ овоц болон үрэ жэмэс мүн лэ яһала элбэгээр ургаж байба. Баригдажа дууһаагүй зуhalангайнь гэр харагдана.

-Барижа дууһахада ехэ мүнэн хэрэгтэй. Барилгашадыс хүлхэлхэдэ, баһал гаргана ехэтэй. Шадал багадаад, мүнэгшынэ дутадаад байһади даа. Теплицэсэ барижа дууһабал, ехэл һайн бэлэй. Тингэбэл помидор олоор тариха һэм, гэжэ Мария Александровна хөөрбэ.

Иймэ оролдосо гаргажа, бүхнэ һаналаа табин, газарай эдэс, үрэ жэмэс ургуулан хүнүүдэй ажалыс. Эхэ байгаа баян ургасаар харюулна. Харин баян ургаса бэлээр абтадаггүй байнал даа...

Т.САМБЯЛОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Людмила Цыреновна (зүүн гарһаа), Ирина, Гэрэл Догнитовна, Санжиевтан; Мария Александровна Туголукова.

Г. САМБЯЛОВАЙ фото.

ХҮНДЫН ТЭМДЭГ БАРИОУЛАГДАА

Хяагтын аймагай "Ленинское знамя" газетын хүдэлмэрилэгшэ Е.А.Сурмачта "Хилын харуулагдай сэрэгэй отличник" гэхэн тэмдэг барюулагдаба.

Евгений Александрович Хяагтын газетэдэ хүдэлхэ үедөө Эхэ оронойнгоо хилын харуулагдай тухай фоторепортажнуудыс корреспондентинүүдыс аймагайнгаа, мүн республикын газетинүүдыс таһалгараагүй бэлтгэжэ байдаг гэшнэ. Тэрэ республикын аймагуудыс хилын харууда уялгата албаяа хэжэ ябаһан хүбүүд тухай бэлтхэхэдэ, Эхэ оронойнгоо хилэ нодонойнгоо сэгэсгэ мэтээр һайнаар сахижа ябадагыень тодо һонороор мэдээсэжэ байхадэ албанда байһан хүбүүдэй нютагайнь хүн зонгой дунда һайн һайхан һайшаал, магтаалда хүртэнэ ха юм.

Забайкалин хилын харуулагдай хэблэлэй бүлэгэй ахалагшын офицер, подполковник О.И.Титов "Хилын харуулагдай сэрэгэй отличник" гэхэн хоёрдох шатын тэмдэг Евгений Александровичта барюулан, Забайкалин хилын харуулагдай сэрэгэй округ командир, генерал-лейтенант А.Е.Ереминтой нэрлэнэ командирнуудай зүүдэг часаар шагнаһан, элүүр энхэ ябахыень хүсэлһэн байна.

Буряад Республикын журналистнууд энэ ехэ шагналаарынь нүхэрөө амаршалнабди.

Т.БАДМАИН.

НАНАА СЭДХЭЛЭЭ ТЭГШЭЛЭН ...

Августын түрүүшын долоон хоногой туршада түбэй дэлгүүрэй газар бүлэг залуу хүбүүд, басагадай христиан шажанай маягаар бурханда хүгэдэн, наманшалан байжа, хатар наада бүжэглэхыень олон хүн харһан байха.

Урда Корейһээ ерэлһэн бүлэг залуушуул Христиан шажанай номой нургаал манай

Буряадта дэлгэрүүлхэ хүсэлтэй "Элдэб үбшэндэ дайрагдажа зобонон, хуби заяанайнгаа ха алданан, ажабайдалай гом гашуудалда абгаһан хүнүүд, ер наашаа! һанаан сэдхэлыень тэгшэлхэбди" гэхэн урда гараһан 28 оюутан манай нийслэл хотын зонгой уулзажэ концерт—наада харуулаа.

Манай кор

ЭДИРШҮҮЛЭЙ АЖАЛ ЭРШЭТЭЙ

Толгойн дунда нургуулин эдир барилдаашадай тренер, Буряад Республикын физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ С.Д. С. Будаев Хүнгийн сабшалан дээрэ 8-11-дэхи классуудта нурдаг барилдаашадаараа гаража, ногоо сабшана. Буха-Ноеёной хэбтэһэн болдог тойрон, тунга ногоо сабшана абахаар хараална.

Эдир барилдаашад ажалайнгаа хажуугаар амарха сагтаа хорилго хэдэг. Хэнэртэ голой уһанда шундаг, сэнгэдэг юм. Үдэртөө гурба дахин Хүнгийн аршаанһаа хүртэжэ, үе мусынгоо, хото хоолойнгоо, үбшэнүүдыс эмшэлдэг гэшнэ. Тэдэнэр ойрын саг соо 1500 центнер үбшэ һайн шанартайгаар хургажа, түрэл "Восточные Саяны" ажахыдаа тунхаха зорилготой.

Б. БИРБАЕВ, хүдөө бэлтгэһэ.

БААБГАЙН "ГЭМТЭ ЯБАДАЛ"

Хурамна нютагай айлууд газараа баригдаг амитадаа һүүлэй үедэ долоон дабхар суургаар хаагаад байдаг. Тингэбэшье эндэ тэндэ аилай газараа юмэн үгы болодог.

—Хулгайн орохогүйн тула зай забһаргүй хашаа хорёо нэгэ аилай баряад байхадонь, ойн эзэн баабгай уряалгүйгоор айлналан орожо, гахайнь шангаханаар албадаад, һугашиналаад гаража ошоо,—

гэжэ Хурамшада ажаһууһа В.Запханов һаяхан хөөрбэ.

Гэрэй эзэн энэ ушарыс сонхоороо хаража байгаа. Буу барижа, "айлшанай" хойноһоо ошоод, "гэмтэ ябадалыень" тогтоогоо.

Энэ жэлэй зүүн жэмэсээр хушын намараар элбэг. Хэды тингэбэшье, ойн эзэн баһал мяханай амга туршаха һанаатай байба гэшнэ гү?

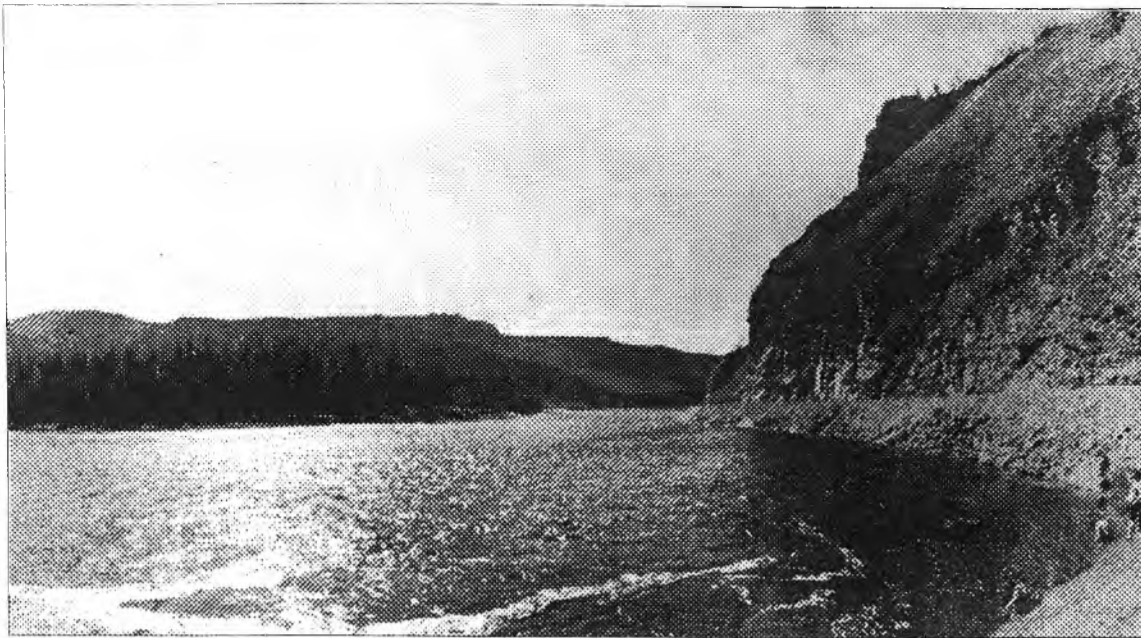
Манай кор

ӨНӨНГҮЙГӨӨР
ҮГТЭХЭЭЭ
БОЛИБО

ай болон ажалай
нуудта урдандаа
гүйгөөр аптекадэ эм
байхан наа, хаяар
э болобо. Унарын
нгэлэлтэйгөөр эм
агуулагдэхэ ёһотой
он түхэригэй орондо
икын бюджетдээ
2 миллион түхэриг
доо бшуу.
алдайнай инвалидууд
ветерануудай
анханска госпитальдо
ийхяараа эм дом
гүйгөөр үгэнэ гэжэ
элтэй.

Манай корр.

Аха гол.

С. Очировай фото

Камчаткаһаа ерэнэн бэшэг

УУЛЗАТАРАА, БУРЯАД ОРОМНАЙ!

дэлгэр Буряад орон
ал тунгалаг Байгал далай,
гүй гэлхэйи заханаа мэндые
уу үетнай тандаа хүргэнэ!
нээшье, манай ороной эгээл зүүн
а - Камчатка хахад олтироһоо
е хүргэнэбди. Июнь харын 5-да
орондой 30 оюутанһаа бүридэһэн
адамал отряд хүбэлгэн ухаагаа,
энеэдээ, хүсэ шадалаа харгы
абаад, холын газараар аяншалга
ондо нүхэд танилцуудые олохо,
ага" хамаха гэлхэйи зорилготой
уряад оронтоо аяар гурбан
ахасаһан байна.
инил арбанда Камчатка хахад
рогой урда хахада оршодог
олский гэжэ байрлаха тосхондоо
эжэ хүрэнэбди. Хүйтэн халхин,
ско далайн алая долгинууд шэнэ
ме харахаяа, бэе бэстээ урилдажа,
эхибди" гэлхэйи аяг ааняаа гарган,
уунаар" угтаа.
эл сонхогүй, үүдэ төрхогүй, долоон
ын хүдэмөөр хамтын байрын богон
аа орохо баатай болообди. Түрэл
доо сентябрь бүхэндэ нимэнүүд

хамтын байрын үүдэ нээн ородог
дээрэнэмнай нимэ байдал маанадые
ехээр гайхуулаагүй. Июль харын
арбаадаар бэшэ 130 оюутанайнгаа
ерэхэдэ, дээрэ зураглагдаһан байшангаа
бэлдээд, ондоо шэнжэ шарай оруулаад
байха уялгатай байгаабди.
Хамсыгаа шаман ороһон бидэнэр
унаһан малгайгаа абангүй гэхээр хүдэлжэ,
эдэ дүрбэн дабхар байшангаа ялагар
салагар болоторнь угаажа, элдэбин
үнгөөр шэрлэжэ, избёосхоор будажа,
цемент, шабарар шабажа, нэл сонхыень,
үүдэ үрхыень торгожо, хэдэн
бэрхэнээлнүүдтэй дайралдабанье,
бэшэнэйгээ ерэхэдэ, "тулхюур" гартань
барюулаабди.
Үни хүлээгдэһэн эдэнэймнай дунда
танил ноурнууд, шэнэ һонинууд, энеэдэ
наадан, үшөө нэгэ ямар бэ даа түрэл,
манай онсо Буряадай наранай элнэнүүд
гэхэ юм гү, али үйлсэлүүдэй шууян,
бороогой дуһал, харгынуудай, түрэл
шотагаймнай тоһон гү — үгэ зугаа соонь,
хубсаһа хунартань няалдаад ерэнэндэл
байгаа һэн.
Хоёр, гурбан үдэр соо зугаа наадан,

хатар энеэдэн, танилсаанууд үнгэржэ,
унаһан малгайгаа абажа үрдингүй байтарнай,
загаһанай үрэнэ арилгадаг заводто ажал баһа
эхибэ. Энээнэй хажуугаар 12 хүбүүд зургаа-
зургаагаараа гэрэй оройн хушалта бетоноор
шабадаг ажалтай байгаа.
Һаянай телевизортэй боложо, ехэ
газартаа нэгэ бага холбоо байгуулаабди.
Эдэнэй талаар гомдол үгы. Зүгөөр хоёр
һара соо мяханай амта абаагүйбди. Загаһа
зүүдэлэн хонодог болоһохоор байна.
Һаянай телевизортэй боложо, ехэ
газартаа нэгэ бага холбоо байгуулаабди.
Эдэнэй талаар гомдол үгы. Зүгөөр хоёр
һара соо мяханай амта абаагүйбди. Загаһа
зүүдэлэн хонодог болоһохоор байна.
Камчаткын байгааһи зураглаа һаа, нимэ:
хэн нэгэн Байгалай зүгөөр ганшуун
долгинуудые харана, хэншөөб Саяанай
мүнгэн оройнуудаар баярлана. Хэжэнгын
талануудаар зариман алхаана, үдэнэидоо
вянгата һайхан буряад дуунуудые эдэлнэ.
Бүхы дээрээ хэлээ һаа, Буряад ороноо
һанажа, түрэл хэлэ бэшгээ мартангүй, хатар
дуугаа дуулаасажэ ябаа һаа, алишье хариин
газарта хохидохо, хосорхогүй байнабди.
Уужам һайхан Буряад оромнай,
Уулзатарай байртай!
Лопсон ГЕРГЕНОВ,
БГПИ-гэй оюутан.
Озерновско һуурин.

Аглаг һайхан
Ага нютагта
МҮРГЭЛШЭД —
МОНГОЛДО

Агын автономито округһоо
100 гаран мүргэлшэд
Монголой ниислэл Улаан-
Баатар хотодо Дуйнхор ваан
табилгада хабаадахаяа
мордоо. Эдэнэртэй хамта
Агын дасанай шэрээтэ Сэрэн
лама ошолдобо.
Мүн округой Дүүмын
түрүүлэгшэ Владимир
Рабданов тусхай уряалаар
тэндэ хабаадалсана.
Окрутой хүзэгтэйшүүлэй
нэрлээ Агын дасанай жасаар
дамжуулагдаһан үргэлэй
мүнгэн тэндэ барюулагдаха
юм.

ПРЕЗИДЕНТЭ
ХАНДАЛГА
АБТАБА

Эндэ һая Агын Буряадай
автономито округой Дүүмын
ээлжээтэ зүблөөн боложо, энэ
ондой декабрийн 17-до Гүрэнэй
Дүүмын һунгалтатай сугтань
округой захиргаанай
гулваагай һунгалта үнгэргэхэ
тухай зүбшөөл гуйһан
Хандалгыё Россин
Федерациин Президент Б.
Ельциндэ дамжуулха тухай
тогтоол абтаба.
Дуударгын районной
ажалын эдэбхитэдэй
суглаанай шийдэхэбэридэ,
Могойтын эд
үйлэдбэрилэгшэдэй болон
олон һунгалтадай эрилтэ
һанамжануудые дүүмынхид
хараадаа абажа, нимэ
шиидэхэбэри гартаба.

ПЕНСИ —
ШЭНЭ МАЯГААР

Июль харын эхнһээ Агын
округой гэдхэмжын 13400 зон
шэнэ маягаар пенсиеэ абажа
эхибэ. Урдань гэдхэмжэ
тарааха ажалые эхлээ
холбооной зургаан эрхилдэг
байһан һаа, мүнөө Пенсийн
жаса бэе дээрээ абаба. Энэ
албан хадаа гурбан газарта
гэдхэмжын талаар хэгдэдэг
хэрэгые нэгэ доро ябууддаг
болохонь. Тиигэжэ
пенсионерүүдтэй харилсаа
холбоогоо нягта болгохо
түсэбтэй.
Иимэ хубилалтын
болоходо, хэлхээ
холбоонойхид ехэ гарзатаха
яцзатай. Агын районной
почтоһоо аяар наяд хүн
ажалһаа сүлөөлэгдэхэнь гэлхэйи
һураг дууддадаг болонхой.

САГААН
ХАДЫН ОБОО

Үнгэрэгшэ зун Ага
тосхоной хүзэгтэйшүүлэй
үргэлэй зөөрөөр Хүһөөшэ
хүндэн бэлшэр дээрэ һаруул
сагаан мунхан баригдаа һэн.
Эндэ хоёрдохи жэлээ обоо
тахигдажа байна. Хура бороо-
той, хүйтэн хагсуу байбалше,
хүн зон олоор суглаараад, Агын
дасанай ламанарай уншалгада
хабаадалсаад, буян хэшээхын
түлөө үргэл мүргэл үйлэдэбэ.
Эндэ Шэнэхээн нютагай
айлшад байлсаа.
Удаань обоогой наадан
эхибэ. Илангаяа барилдаанай
дүхэриг согтой хүхиюун байба.
Абай Гэсэрэй һайндэртэ
абарга бүхэ гэжэ шалгарһан
Мүнхэ Мункожаргалов шадал
шамбайгаа дахяад элирүүлэ.
Ц. ГОНГОРОВ.

УНШАГШАДАЙ
АНХАРАЛДА

уряад үндэһэтэнэй номой сангай хизаар ороноо
эглэн таһагай жасада ороһон хэдэн номууд уншагшадай
рал татаха гэжэ һанагдана.
ван-Үдэ — Галуута нуур" гэлхэйи ном Буряадай Эрдэмэй
эрдэмтэдэй хамтын бүтээл юм. Номой харюусалгата
тор — биологийн эрдэмэй доктор, профессор В. М.
пов. Номой авторнуудай дунда олондо мэдээжэ эрдэмтэд
амтын энэ суглуулбари соо Галуута — нуурай геологөөр
н гидробиологөөр, мүн нуурай унаһан баялигые ажамыда
гэлэгтэй холбоотойгөөр һүүлэй жэлнүүдэй дүн үгтэнхэй.
й уларил шэнжэлэгшэдтэ, биологуудта, урадхал уһа
рлэхэ болон байгааһи хамгаалха бүлгэмэй мэргэжэлтэдтэ,
огическа хүмүүжүүлэгэ бэелүүддэг багшанарта энэ ном
тай байха юм.
россин Федерациин эрдэмэй академиин бодото гэшүүн,
ад Республикын эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша,
огийн эрдэмэй кандидат М. А. Шаргаевай хэдэн ном мүн
ргүүлийн үхибүүдэй һуралсалда хэрэгтэй гэжэ һанагдана.
агая "Байгааһин һуралсалай зүргэнүүд", "Хизаар ороноо
жэлэгшэдэй соёл ба һуралсал", "Хизаар ороноо
жэлэгшэд" гэлхэйи номуудайнь залуу үетэниие эхэ
гаалидаа дуратайгаар хүмүүжүүлэхэ хэрэгтэ туһатай
тань дамжаггүй.
уряад үндэһэтэнэй номой санда ерөжэ, эдэ номуудтай
илсахыетнай уринабди.
О. РЫГЗЕНОВА,
Буряад үндэһэтэнэй номой сангай хүдэлмэрилэгшэ.

АВГУСТ СОО ҮСӨӨН
АМАРХА

Энэ зунай түрүүшын хоёр харын туршада республикада
бүхыдоо 44 мянган шахуу хүүгэд элдэб лагерь болон
санаторинуудта амарба. Бүхы дээрээ элдэб түхэлэй 550 лагерь
хүдэлхэн байна. Тэрэ тоодо юрын түхэлэй 28 лагерь, ажаллажа
байгаа амарха 152 лагерь /АТО/ хүүгэдые угтан абанан юм.
Материальна талаар тулюур байдалтай бүлэнүүдэй үри
хүүгэд бүхы амархан үхибүүдэй 44 процентнь болоо. Үнгэрхэн
жэлэйхидэ орходоо 14 процентээр олон хүүгэд бэеэ
элүүржүүлгын лагерьнуудта, аршаануудта амаржа, тэнхээ
тамир нэмэбэ.
Август соо үсөөн хүүгэд амархаар хараалагдана. Зунай
эхнһээ 1 миллиард 500 мянган түхэриг хүүгэдэй амаралтада
гаргашалагдаа. Саанадаа мүнгэ зооринин дутуу
һомологдохонһоо уламжалан, амарха үхибүүдэй тоо үсөөрхэ
болоно.

ҮБНЭШЭДЫЕ БАЯРЛУУЛАН...

Республикын Соёлой министрествын үүсхэлээр үбнэ
хуряалгын халуун хаһада соёлой хүдэлмэрилэгшэд, дуушад,
уран һайханай коллективүүд хүдоо гаража, дуу, хатар наадаа
хүдоогэйхидтэ бэлэглэнэ.
Жэшээлбэл, Яруунын, Кабанскын, Тарбагатайн аймагуудта
соёлшоод үбнэнэдэй звенонуудта хүрэжэ, хүхиюу согтой
концерт-наада харуулана, урма зоригыень бадаруулна.
Манай корр.

Мүнөөдэр - Бүхэроссин физкультурнигай үдэр

“...ДИИЛЭХЭЛ БАЙХАБ”

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Бүхэдэлхэйн ассоциаци хүүлэй үедэ ветерануудай дунда дэлхэйн түрүү нуури эзэлхын түлоо мүрысоонудыг үнгэргэнэ. Энэнь байшаалтай гэшэ бээ. Физиктай бүхэ барилдаашадтааша туйлтай, гэдэнэрэй наһыг үргэлжлүүлэбэн ба хибсэ дээрэ барилдаагаа үргэлжлүүлэхэ арга олгоһон, хүмүүжүүлэхэ удха зорилготой хэрэг болоно.

—Түрүүшын нимэ мүрысоон Канадад үнгэргэгдэжэ, манай республикаһаа би хабаадажа, хүрэл медальда хүртэһэндөө аргагүй баяртай ябадагби.— гэжэ хүдөөгэй барилдааншад соһоо ороной чемпион Нима Ивахинов омогөрхон хоорэнэ.

Римэй хибсэ дээрэ барилдаһан манай хүбүүн залуушуулай, эршүүлэй дундаһаа дэлхэйн, Европнын чемпион болоһон Борис Будаев иалалта туйлажа, үшөө нэгэ нэрэ зэргэ нэмэнхэй тоонто нотагаа бусаа нааб даа. Тиихэдэ Борис 35 наһатайшуулай дундаһаа шалгараа нэм шуу. 62 килограмтан соһоо манай республикын эрхим бүхэ, республикын чемпионой нэрэ солодо арба удаа хүртэһон Виктор Баймеев 55-һаа дээшэ наһатантай шадамар бэрхээр барилдажа, дэлхэйн чемпионой алтан медальтай нотагаа бусажа ерэнэн юм. Нүгөөдэ бүхэ— Мүнхэ Цыдылов энэ мүрысоон дээрэхэ мүнэн медальтай ерэнхөн мартыха аалди.

—Мүноо жэдэ Болгарийн Республикын түб—Софи хотодо дэлхэйн түрүү нуури эзэлхын түлоо үнгэргэгдэһон ээлжээтэ мүрысоондэ манай республикаһаа гансаараа хабаадаһань, мүнэн медальда хүртэбэб,— гэжэ Виктор Баймеев хоорэнэ.

Нютагаймнай эрхим хүбүүдэй нэгэн Виктор Васильевич гүрүүшын хоёр уулзалгада тус тусань 5:0 тоотойгоор илажа гараһан байгаа. Харин түгэхсэлэй уулзалгада Германийн Петцольд гэгшэтэй тулалдаха болобо. Урда тээнэ тэрэнэй ямар арга дүрэтэй, мэхэ гохотой байһыг мэдэхгүй байһан хадаа тэрэнэ хүдөөн татажа барилдаха баатай болоо ха юм. Харин тэрэнэ мүрысоонэй жама ёһо эбдэжэ, үргэ руунь мүргэжэрхэб. Ойро зуурахан обортотһон Виктор бээсэ барижа, бүхы хамгаалга, добтолго хээшье наа, диилдэһэн байна.

—Хамаагүй дөө. Хойто жэдэ тэрэниг арга бэшэ диилэхэл байхаб!— гээд нютагаймнай хүбүүн бээдээ найдангыар хоорэхэ юм.

Түби дэлхэйн барилдааншад дунда мэдээжэ болоһон нютагаймнаа хүбүүдыг Бүхэроссин физкультурнигай һайндэрээр амаршалхадаа, оһөөдүнгөө нилэлһон хүнгэн бэшэ зам дээрэ амжалтатай, хүхиюун согтой ябахыетнай хүсэнэбди.

Б.ЦЫРЕМПИЛОВ.

Холо, ойрын зайнуудтахи урилдаануудта хабаадаһан спортсменүүд урда гараһадаа хүсэхын тула хэды ехэ хүсэл, эрмэлзэл гаргадаг гэшэб!

Одоол түрүүлбэб гэһын, хойноһини ябаһан спортсмен гэнтэ урагнаа нуга харайн аришаха. Энэ зураг дээрэ эгээл тиймэ гэмсэл харуулагдана.

Б.ЦЫРЕМПИЛОВЭЙ фото.

ЭЛВҮР ЭНХЫН БУЛА

БОЛГООМЖОЛОГ БОРТУЛИЗМ!

Ботулизмын хэжэг үбшэн республикадманай дахин төгөжэ дуулаад, Халдабарита үбшэнүүдһээ болон нэргылгын республиканска түбэй ахмад врач Е. А. Ивандежа, энэ үбшэн тухай тодорхойгоор хөөржэ гуйбабди.

— Мүноо үедэ Улаан-Үдэ хотодо ботулизмаар үбшэн элрүүлэгдээ. Нэгэниинь наһа бараа. Үшөө нэгэниинь бусадтай хамта хотын инфекционно больницада аргалуулаа. Яагаад тэдэнэр үбдөөб гэхэдэ, дабһалагдаһан, үнэр оһон хүршөөһоо худалдажа абаад, эдирһэн юм ха. Гэрэй эзэн хоёр зоосоогоо ехээр үбдэжэ байбашье, врачта хандаагүй. Үдэртөө наһа бараһахадань, баһал гэдэхэеэ үбдэжэ хүбүүниинь докторыг дууджа, түргэн тухаламжадаа хүртэ юм. Тэрэниг түр зуура тусхай" эмээр (сиворотка) тэрэ наһынь аршалаа.

Үбдэһэн ушарнуудай III-дахи кварталда тохёолдоһыг эмгэг госсанэпидстанцийн хүдэлмэрилэгшэд тэрэ дары тийшэ хэжэг үбшэнэй хүжэрхэгүйн тула бүхы хэмжээнүудыг Кабанский аймагһаа асарагдаһан энэ омоли лаборатори шонжэлэгдээ. Тиихэдэ газарай шоройтой байһаниинь амгартыг Браконьернүүд зүбшөөлгүйгөөр омоли баряад, газар руу хадагалһан байгаа ёһотой. Харин хүрһэн соо ботулизмын хүжэрөөдөг микроорганизмууд ехэ олон юм. Ингэжэ хадагалга заганыг хуудань һайса арилган, угаангүй, дабһалаа хабахалаа ёһотой. Агааргүй эрхэ байдалда ботулизмын микроорганизмууд аймшгай түргөөр үдээдэ— гэжэ Е. А. Ивандежа тодорхойлоо.

— Тиихэдэе заганаһаа байха юрын укроп, мангир гэрэй газарай шоройһоо һайса арилгангүй, дабһалаад, яб байһан орхиболнай, баһал ботулизмын микробууд бии болоһон.

— Зүбдаа, заатагүй бии болохо. Тиймэһээ газарай эрхэ угаан саг соо хадагалха гэдэл, һайса угааха хэрэгтэй, Гэрэй орохогүйгөөр, бүхөөр хабхаглажа болохогүй.

Хүндэтэ уншагшад! Нютагаймнай дэлгүүр дээрэ, хотын бусад газарта дабһалһан эдэе хоолой зүйлнүүдыг үмсын зонхон тэрэнэй зариман СЭС-эй шалгалта гараһан, зүбшөө байхадаа болохо. Тиймэһээ үмсын наймааншадһаа иимэ абарты гэжэ нэргылнэбди.

Т. САМБЯЛОВА

ЯАЖА НЭРГЫЛХЭБ?

Гэдэхэ доторой үбшэн гэшэ ехэ дэлгэрэнгэй үбшэнүүдэй нэгэн болодог. Дизентери, сальмонеллез, гепатит, халуун үбшэн болон паратиф гэхэ мэтэ манай республикада үсоон бэшэ дайралдана. Илангаяа зунай үедэ үбшэлхэ ушарнууд олошордог. Олонхидоо үхибүүд үбшэлдэг гэжэ тэмдэглэе.

Хэрбээ жэл хүрөөдүй үхибүүд үбшэлөө наа, аргаагдахын хүшэр лэ байдаг даа. Гэхэ зуура, энэ үбшэндэ дайрагдаһан ехэнүүлшье нилээн ядалдаг. Үбшэнэй вирус халдаал наа, ехээр халуурдаг, боолжүүдэг, түргэ түргэн газаргүйжэ болодог. Заримдаа эдэ үбшэнүүд "һэмээхэнээр" хүрэжэ, даб дээрэ элрүүлэгдэнгүй, ехээр хүжэрэнгүй ябажа байхадаа болохо. Дээрэ дурдагдаһан үзэгдэлүүдтэй ушарбал, врачта дары түргэн хандаха хэрэгтэй.

Эдэ үбшэнүүдэй вирусгүй зон ехээр хүжэрөөгүй үедэнь тэрэнэ элшлээгүй наа, бусад хүнүүдтэ халдааха ёһотой "гуламта" болодог. Эдэе хоолоор, уһаар, гар үзүүрэй гэрэй хэрэгсэлнүүдээр, муухай гарһаашье халдажа болоно. Тиймэһээ шанаар муутай, гутахаяа наһан эдэе хоолой зүйлнүүдыг худалдажа абаһанай хэрэггүй. Түргэн гутадаг мяханай, заганаһанай, һүнэй зүйлнүүдыг, овош болон кондитерска зүйлнүүдыг 6 градусһаа дулаан бэшэ газарта 6-һаа 72 час хүртээр саг соо хадагалха ёһотой юм. Коллетэ, татагдаһан мяхан, салат мэтые 12 часаа, мүн загана, үндэг, һүнэй күхнийһаа абтаһан эдэе хоолыг - 24 часаа, һүн болон кефирые 36 часаа үлүү саг соо бү хадагалгаты. Харин үхэрэй, гахайн, хонинной мяха, сосиска, цельмезн, квас гэхэ

мэтые 48 часаа удаан хэрэггүй. Эгөөлдэһань бусалгаха, овош болон алим жэмсыг бусама уһаар угааха нүхала.

Ундаа харяаха гэдэл уһа уугты. Жаахан үдэ эдэлүүлхэһээнь, урда мьлэгтэй уһаар угаалга.

Аляһа, хорхой оруулахагүйгөө оролтоо хоолой зүйлнүүдыг үлэгдэлнүүдыг хэдэ үргэлжэ хабхагтай хэрэгтэй. Хэрбээ эдэ абааринуудыг баримталдаг байһан доторой үбшэнэй зайлуулжа шадахал түлоо оһөөдөөл ёһотойлга даа.

И. МАИ врач-эпид.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОПДОГОЙ Ц. Ц., ЖИШЖПОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), ШИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ШИПТАЕВ В. И. (хэблэлэй директор), РИПЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Калантариньцилин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэг 4327. Хэблэлдэ тушаалдаһан саг 17.50.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорийн телефон: 2-40-45. Б-0079-дхи номертойгоор бүртхөө абтанхай. Заказ №150.

Редакцийн телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариатай - 2-60-91, шийтхэн-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлтой, эртэмэй болон һургуулинуудай - 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрини ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректориунудай - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76; корреспондентууд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61; Баргажанда - 91-6-40. "Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.